

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 13 kwietnia 2023 r.

Poz. 3718

UCHWAŁA NR LVII/444/2023 RADY MIEJSKIEJ GMINY SKOKI

z dnia 30 marca 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Skoki na lata 2023-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2023r. poz. 40) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) Rada Miejska Gminy Skoki uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Skoki na lata 2023-2026 zaopiniowany pozytywnie przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Skoki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej Gminy Skoki
(-) Zbigniew Kujawa

Załącznik do uchwały Nr LVII/444/2023

Rady Miejskiej Gminy Skoki

z dnia 30 marca 2023 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY SKOKI
NA LATA 2023-2026**

Skoki

2022

Spis treści

1. WSTĘP.....	3
1.1 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
1.2 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami .	3
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	5
2.1 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022	5
2.2 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	6
2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	7
2.4 Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego	7
2.5 Strategia rozwoju turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka” ...	7
3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	10
3.1 Charakterystyka i zarys historii gminy	11
3.2 Obiekty wpisane do rejestru zabytków	29
3.3 Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków	30
3.4 Krajobraz przyrodniczo-kulturowy.....	41
3.5 Zabytki ruchome	44
3.6 Zabytki archeologiczne	45
4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	50
4.1 Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków	50
4.2 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Skoki.....	53
4.3 Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju gminy	55
4.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.....	55
4.5 Uwarunkowania wynikające z Programu Rewitalizacji dla miasta i gminy Skoki na lata 2017-2023.....	57
4.6 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Skoki.	58
5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI..	59
5.1 Podstawowe kierunki działań	60
5.2 Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania	63
6. INSTRUMENTY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	67
7. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	68

1. WSTĘP

1.1 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

"Gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Skoki na lata 2023-2026" służy do ukierunkowania działania samorządu gminy w celu zahamowania degradacji i poprawy stanu dziedzictwa kulturowego. Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) i należą do nich:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym: Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 ww. ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Ww. ustawa, w zakresie ochrony zabytków, nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- prawo utworzenia przez Radę Miejską, po uprzednim zasięgnięciu opinii Konserwatora, parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1);
- obowiązek uwzględniania w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania

przestrzennego ochrony zabytków nieruchomych i ich otoczenia oraz ustaleń programu; studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez Konserwatora (art. 18, art. 19 i art. 20);

- obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22 ust. 4);
- przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt. 3 i ust. 2);
- przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i ust. 2);
- sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina (art. 71 ust. 1-2);
- prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, w trybie określonym przepisami odrębnymi, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub w gminnej ewidencji zabytków (art. 81);
- sporządzanie przez Burmistrza Miasta i Gminy oraz przyjmowanie przez Radę Miejską na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1-4), a także przedstawianie co 2 lata radzie gminy sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 5).

Ponadto przepisy dotyczące ochrony nad zabytkami na poziomie krajowym znajdujemy także w następujących dokumentach:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 poz. 1333, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 poz. 1219, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z późn. zm.);

- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194, z późn. zm.);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm).

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1 Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą Nr 82 z dnia 13 sierpnia 2019 r. (M.P. poz. 808). Założeniem programu jest określenie celów administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także określenie finansowania tych celów.

Głównym celem programu jest „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”. W programie wskazano trzy cele szczegółowe: optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Cel szczegółowy 1: optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

- 1) Kierunek działania – wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:
 - szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
 - budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym,
 - merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,
 - konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami;
- 2) Kierunek działania – wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:
 - wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich,
 - ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich,
 - wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego,
 - powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- 1) Kierunek działania – merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:
 - upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy);
- 2) Kierunek działania – podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:
 - podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

- 1) Kierunek działania – upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:
 - kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
 - tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) Kierunek działania – tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami:
 - program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Podsumowując, założono wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym, w tym: dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy (rozbudowa portalu internetowego samorzad.nid.pl), wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji, organizację konkursów skierowanych do samorządów gminnych.

2.2 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do r. 2030 została przyjęta uchwałą Nr XVII/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r. W ramach pakietów działań strategii wyróżnione zostały działania w zakresie ochrony zabytków w ramach wsparcia infrastruktury na obszarach wiejskich. Jako kluczowe kierunki działań rozwoju Poznańskiego Ośrodka Metropolitalnego wskazano ochronę i rozwój dziedzictwa

kulturowego, wyrównanie dostępu do dóbr i usług kultury, a także rozwój turystyki przez wykorzystanie istniejącego potencjału kulturowego.

2.3 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania przyjęty został uchwałą Nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r. Gmina Skoki została zaliczona do miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta Poznania ustala zasady i działania wspierające rozwój efektywnych struktur osadniczych, w tym uwzględnienie walorów kulturowych, krajobrazowych, turystycznych i rekreacyjnych w kształtowaniu struktur osadniczych, podnoszenie jakości przestrzeni zurbanizowanej w otoczeniu obiektów zabytkowych w celu poprawy ogólnego wizerunku „przestrzeni z zabytkiem”.

2.4 Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024 został przyjęty uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. Głównym celem programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dbanie o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń. Celami szczegółowymi natomiast są: 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego; 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego; 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa; 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami; 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

2.5 Strategia rozwoju turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka”

Celem tego dokumentu jest wskazanie kierunków rozwoju turystyki oraz zagospodarowania turystycznego gmin, należących do Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka”. Dokument ten ma służyć na poziomie międzygminnym, jako pomoc przy podejmowaniu decyzji planistycznych, w których turystyka i rekreacja powinny stanowić ważną formę działalności. Strategia zakłada jak najlepsze wykorzystanie zasobów przyrodniczych,

kulturowych, zagospodarowania turystycznego oraz istniejącej infrastruktury. Zakłada także, że rozwój turystyki nie może negatywnie oddziaływać na przyrodę i walory kulturowe. Strategia Rozwoju Turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka” została opracowana w 2006 r. w ramach aktualizacji dokumentu z 2004 r. W ramach rozwoju turystyki Związek uzyskał dofinansowanie na realizację przedsięwzięć turystycznych – zbudowano miejsca odpoczynkowe dla turystów, oznakowano trasy turystyczne, wydano mapę Puszczy Zielonka, przewodnik turystyczny i materiały promocyjne. Drugim projektem jest realizowany od września 2006 r. program „Szlak kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka” oraz „Cysterski Szlak Rowerowy w Północnej Wielkopolsce”.

2.5.1. Szlak kościołów drewnianych

Przy wsparciu finansowym ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego został zrealizowany „Szlak kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka”. Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 600 tys. zł brutto. Dotacja ze środków Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego wyniosła 301.800,00 zł. Program ma przyczynić się do lepszego zapoznania się z dziedzictwem drewnianej architektury sakralnej na terenie gmin Związku. Rozpoznanie wartości duchowych i materialnych w zabytkowych kościołach ma przyczynić się do lepszej ich ochrony, a także zwiększenia troski o ich zachowanie (zarówno dóbr materialnych jak i niematerialnych). Do programu zostały włączone wszystkie kościoły drewniane i szachulcowe znajdujące się na terenie gmin Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka”. Na uwagę zasługuje fakt, że 4 z 12 leżących na szlaku kościołów znajduje się na terenie Gminy Skoki w miejscowościach: Skoki, Rejowiec, Jabłkowo i Raczkowo. Szlak kościołów drewnianych został przygotowany pod kątem turystyki samochodowej. W głównej pętli znajduje się na trasie 9 kościołów (Kicin, Wierzenica, Uzarzewo, Węglewo, Sławno, Łągiewniki Kościelne, Kiszkowo, Rejowiec, Długa Goślina). Z trasą tą łączy się tak zwana mała pętla prowadząca do kościołów w Jabłkowie, Raczkowie i Skokach. Cały szlak został bardzo dokładnie i wyraźnie oznakowany na całej długości trasy samochodowej.

2.5.2. Cysterski Szlak Rowerowy po Północnej Wielkopolsce

„Cysterski Szlak Rowerowy po Północnej Wielkopolsce” (w skrócie CSR) został opracowany przez Związek Międzygminny „Puszcza Zielonka” oraz Stowarzyszenie Jednostek Samorządu Terytorialnego „Komunikacja”. Szlak ten prowadzi przez najważniejsze miejsca związane z Cystersami na terenie północnej Wielkopolski: Owińska, Wągrowiec, Tarnowo Pałuckie i Łekno w tym także Gminę Skoki. Cała trasa szlaku przebiega przez granice aż trzech powiatów: poznańskiego, gnieźnieńskiego i wągrowieckiego, obejmując gminy: Poznań, Czerwonak, Murowana Goślina, Swarzędz, Kiszkowo, Skoki, Wągrowiec,

Mieścisko. Szlak został oznakowany oficjalnym logo Szlaku Cysterskiego w Polsce i liczy sobie w całości 143 km. W Gminie Skoki szlak ten przebiega na odcinku 40 km.

Wśród najważniejszych atrakcji na trasie szlaku wymieniane są :

- Antoniewo - budynki Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Janusza Korczaka,
- Lechlin - kościół św. Stanisława z 1839-40 roku, odremontowany dwór z parkiem krajobrazowym,
- Glinno - dwór z I połowy XIX w.,
- Raczkowo - drewniany kościół Wszystkich Świętych i drewniana dzwonnica,
- Rejowiec - drewniany kościół Serca Pana Jezusa i drewniana dzwonnica,
- Rościno - pałac z końca XIX wieku (Dom Rekolekcyjny Archidiecezji Gnieźnieńskiej) wraz z parkiem krajobrazowym, trzy aleje wychodzące ze wsi: dębowa, kasztanowa i lipowa,
- Skoki - szachulcowy kościół św. Mikołaja; neogotycki, poewangelicki kościół św. Piotra i Pawła, zespół pałacowy (pałac i park) z końca XIX wieku.

2.5.3. Historyczne trasy kolejowe (pociągi i dreżyny)

Strategia Rozwoju Turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka” zakłada wykorzystanie w przyszłości historycznych tras kolejowych w celu uruchomienia przejazdów zabytkowymi pociągami lub dreżynami. Proponuje się uruchomienie przejazdów dreżynami, które w Europie znajdują coraz większe zainteresowanie wśród turystów. Nieczynna trasa kolejowa Sława – Gniezno, która przebiega częściowo przez teren Gminy wpisuje się idealnie w tego typu inwestycję. Ruch dreżynowy na odcinku Rejowiec – Kiszkowo – Łągiewniki Kościelne mógłby obsługiwać fragment szlaku kościołów drewnianych.

2.5.4. Uwzględnienie grodzisk w tworzeniu tras turystycznych

Grodziska to pozostałości po dawnych osadach obronnych, zazwyczaj tworzą ciekawe formy ziemne w postaci stożków lub pierścieni. W Strategii Rozwoju Turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka” proponuje się w przyszłości wykorzystanie grodzisk znajdujących się na terenie gmin Związku i połączenie np. „turystyczną trasą grodzisk”, poprzez ich oznakowanie, wyeksponowanie krajobrazowe. Należy pamiętać, że grodziska objęte są ochroną prawną, ze względu na wartości archeologiczne. Grodziska znajdujące się na terenie gmin Związku ujęte w Strategii to:

- na terenie Gminy Czerwonak: Koziegłowy (nad Wartą),
- na terenie Gminy Kiszkowo: Imiołki, Sławno, Turostowo,

- na terenie Gminy Murowana Goślina: Długa Goślina, Głęboć, Starczanowo – Ostrów Radziński (zagospodarowanie tego grodziska uwzględnione jest w programie szlaku cysterskiego),
- na terenie Gminy Pobiedziska: Góra, Kociołkowa Górka, Pobiedziska, Pruszewiec,
- na terenie Gminy Skoki: Brzeźno, Glinno, Jabłkowo, Pomarzanki,
- na terenie Gminy Swarzędz: Uzarzewo.

2.5.5. Turystyczne wykorzystanie dworów i zabudowań gospodarczych.

Jako jeden z elementów turystycznego wykorzystania zasobów dziedzictwa. Strategia proponuje turystyczne zagospodarowanie dworów i zabudowań. W myśl dokumentu mogłyby znajdować się tam małe pensjonaty, stacje przyrodnicze, punkty gastronomiczne, informacja turystyczna. Obiektem z terenu Gminy Skoki zaproponowanym do takiego wykorzystania jest dawna kuźnia w Stawianach.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości.

Za zabytki ruchome uznaje się: dzieła sztuki plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery; wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego; materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479); instrumenty muzyczne; wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne; przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Za zabytki archeologiczne uznaje się w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyska; kurhany; relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

3.1 Charakterystyka i zarys historii gminy

Gmina Skoki, należąca do powiatu wągrowieckiego, położona jest w centrum Wielkopolski, na północny-wschód od miasta Poznania. Od północy sąsiaduje z gminami Rogoźno, Wągrowiec i Mieścisko, od wschodu z gminą Kłecko, od południa z gminą Kiszkowo, a od zachodu z Murowaną Gośliną i aglomeracją poznańską. Przez gminę przebiega ważny szlak kolejowy i drogowy z Poznania do Bydgoszczy (droga wojewódzka nr 196) oraz ze Sławicy-Rejowca (przez Kiszkowo) do Gniezna (droga wojewódzka nr 197). Miasto Skoki usytuowane jest przy drodze wojewódzkiej 196, w odległości 45 km od Poznania i 17 km od Wągrowca.

Powierzchnia gminy wynosi 19 852 ha (198,5 km²), z czego użytki rolne zajmują około 54% powierzchni, lasy 35,2%, wody stojące i płynące około 3,3%, a pozostałe tereny ponad 7,5%. Miasto Skoki zajmuje powierzchnię około 1120 ha, tj. około 4% powierzchni gminy. Gmina należy pod względem powierzchni do większych i lokuje się na 28 miejscu w województwie wielkopolskim. W 2021 r. gminę zamieszkiwało łącznie 9928 osób, z czego na miasto przypadało 4546 osób (około 46% ogółu populacji), a na tereny wiejskie 5382 (54%).

Sieć osadniczą gminy tworzą łącznie 44 jednostki osadnicze, w tym: ośrodek miejsko-gminny w Skokach, 27 wsi sołeckich (Bliżyce, Brzeźno, Budziszewice, Chociszewo, Glinno, Grzybowo, Jabłkowo, Jagniewice, Kakulin, Kuszewo, Lechlin, Lechlinek, Łosiniec, Niedźwiedziny, Pawłowo Skockie, Pomarzanki, Potrzeznowo, Raczkowo, Rakojady, Rejowiec, Roszkowo, Roszkówko, Rościnnno, Sława Wielkopolska, Sławica, Stawiany, Szczodrochowo), oraz 16 małych wsi i przysiółków (m.in. Antoniewo Górne, Antoniewo Zakład, Chociszewko, Dzwonowo, Dzwonowo Leśne, Grzybowo, Ignacewo, Lechlińskie Huby, Miączynek, Nadmłyn, Niedarzyn, Wysoka).

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski Jerzego Kondrackiego obszar gminy Skoki należy do makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego, na pograniczu dwóch mezoregionów: Pojezierza Gnieźnieńskiego na południu i Pojezierza Chodzieskiego na północy (Kondracki 2000). Teren gminy cechuje silne zróżnicowanie powierzchni, charakterystyczne dla krajobrazu polodowcowego. W północnej części gminy dominuje płaska wysoczyzna morenowa (Równina Wągrowiecka), rozcięta rynnami glacialnymi. Zachodnia i południowa część gminy leży w obrębie strefy moren czołowych powstałych w trakcie ostatniego zlodowacenia (Pagórków Poznańskich). Rzeźba powierzchni terenu w tej części gminy jest urozmaicona licznymi wzniesieniami, przedzielonymi obniżeniami, zajętymi przez jeziora (Włókno, Brzeźno) lub zatorfionymi. Południowo-wschodnią część gminy zajmuje pofałdowana wysoczyzna morenowa (Równina Gnieźnieńska), rozcięta rynną glacialną, wykorzystywaną przez rzeczkę Małą Wełnę. Środkowa część gminy przecięta jest

przez wyraźnie zaznaczającą się w ukształtowaniu terenu rynnę glacialną. Głównym ciekim wodnym przecinającym obszar gminy jest Mała Wełna o bardzo urozmaiconej i krętej trasie, prowadzącej przez jeziora Rościńskie i Budziszewskie. Do rzeki na terenie gminy wpadają kanał Roszkowo-Popowo, Kanał Dzwonowski (Dzwonówka) oraz Kanał Płaskowo-Pomarzany. Wyjątkową cechą krajobrazu gminy są liczne jeziora. Są to oprócz wspomnianych wyżej jeziora: Maciejak (wraz z mniejszymi zbiornikami Lipka, Lisówka, Jezioro), Karolewskie, Dzwonowskie, Antoniewo, Borowe I Lechlin oraz stawy rybne Rakojady i Skoki.

O intensywnym osadnictwie na terenie miasta i gminy Skoki, zarówno w pradziejach, średniowieczu oraz czasach nowożytnych, świadczą dziś liczne stanowiska archeologiczne. Z terenu gminy znanych jest ich blisko tysiąc, w większości osad. Wśród nich są cztery grodziska oraz ponad trzydzieści pradziejowych cmentarzysk.

Najstarsze poświadczony ślady pobytu człowieka na terenie gminy pochodzą z wczesnego holocenu i związane są z mezolitycznymi społecznościami łowiecko – zbierackimi (około 8000- 4000 lat p.n.e.). Odnajdywano je między innymi w rejonie Skoków, Łosińca, Potrzeznowa. Znaleziono tam zabytki krzemienne o bliżej niesprecyzowanej chronologii, świadczą o zasiedleniu tego terenu zarówno w starszej jak i młodszej fazie tego okresu. Osadnictwo społeczności łowiecko – zbierackich mezolitu w tym rejonie, w bliskim sąsiedztwie zbiorników wodnych, umożliwiało maksymalne wykorzystanie środowiska naturalnego.

Stanowiska kultury ceramiki wstęgowej rytej, są pierwszymi śladami pobytu społeczności neolitycznych (4000- 1800 lat p.n.e.) na terenie gminy. Pozostałości osadnictwa tej kultury znaleziono w rejonie Skoki-Rościno. Najbardziej intensywne osadnictwo neolityczne na terenie gminy Skoki związane było jednak z obecnością społeczności kultury pucharów lejkowatych. Znajdźiska związane z tą kulturą to na ogół pojedyncze lub mało liczne zespoły fragmentów ceramiki naczyniowej. Zespoły takie znaleziono m.in. w okolicach Łosińca, Lechlina, Chociszewa, Rakojad, Stawian, Skoków, Potrzeznowa. Jednocześnie od 1 poł. do schyłku III tysiąclecia p.n.e. m.in. na terenach Wielkopolski i Kujaw rozwijała się kultura amfor kulistych. Ślady pobytu ludności tej neolitycznej kultury na terenie gminy znane są z nielicznych fragmentów naczyń znalezionych m.in. w okolicach Stawian, Brzeźna, Skoków, Rościna i Grzybowa. Do najciekawszych stanowisk należą osady neolityczne w Wysokiej, Sławicy, Potrzeznowie i Szczodrochowie. Nieliczne są ślady poświadczające obecność społeczności neolitycznych u schyłku Neolitu I w początkach epoki brązu, m.in. kultury ceramiki sznurowej.

Kolejne pozostałości osadnictwa pradziejowego dotyczą epoki brązu (1800- 700/650 p.n.e.) i wczesnej epoki żelaza (700-200/150 p.n.e.). Bardzo silnie swoją obecność na terenie gminy zaznaczyły ugrupowania kultury łużyckiej (1200-550 p.n.e.). Swymi oddziaływaniami obejmowała ona obszar prawie całego dorzecza Odry i Wisły. Liczne ślady osadnictwa tej kultury, choć znane niemal wyłącznie z badań powierzchniowych, stwierdzono na niemal całym obszarze gminy, min. w okolicach Łosińca, Lechlina, Pomarzanek, Chociszewa, Skoków, Rościnnia, Potrzeznowa, Rakojadów, Stawian. Z lokalnej grupy kultury łużyckiej na Pomorzu wykrystalizowała się kultura pomorska (550-200 p.n.e.), która szybko ekspandowała na tereny dotąd zajmowane przez kulturę łużycką w Wielkopolsce. Charakterystyczne dla społeczności tej kultury były groby w postaci zagłębionych skrzyń kamiennych, w których ustawiano popielnicę ze spalonymi szczątkami, a także luźne znaleziska pochodzące przeważnie ze zniszczonych grobów. Cmentarzyska ludności tej kultury odkryto w Rościnnie, Kakulinie, Jagniewicach, Brzeźnie, Stawianach, Sławicy i Jabłkowie (trzy ostatnie wpisane do rejestru zabytków).

Następny okres w pradziejach gminy Skoki to okresy: przedrzymski i wpływów rzymskich. Na terenie gminy odkryto przede wszystkim ślady związane z kulturą przeworską (około 200/150 p.n.e. – 500 n.e.) oraz kulturą wielbarską. Znaleziono je m.in. w okolicach Skoków, Potrzeznowa, Rościnnia, Glinna, Chociszewa, Łosińca. Do najciekawszych należą wielokulturowe osady, zawierające także ślady osadnictwa z tego czasu, w Stawianach, Rościnnie i Kakulinie. W Kakulinie w trakcie nadzorów archeologicznych odkryto w 2012 r. pozostałości doskonale zachowanej pracowni hutniczej związanej z obecnością na tym terenie kultury wielbarskiej. Kulturę tą powszechnie wiąże się z ekspansją Gotów z terenów Skandynawii na południe Europy.

Kolejne ślady zasiedlenia terenów gminy pochodzą już z okresu wczesnego średniowiecza. Został on zainicjowany zasiedleniem ziem polskich przez Słowian i trwał do połowy XIII w. Stanowiska z tego okresu są liczne, choć znane niemal wyłącznie z badań powierzchniowych. Prawdopodobnie już w VII w. tereny dzisiejszej gminy leżały na obszarach zajmowanych przez Polan. W tym czasie wspólnoty rodowe (podstawowe jednostki organizacji społecznej) skupiały się w większe związki-plemiona. Podstawą obrony terytorium zajmowanego przez plemię były grody obronne. Na terenie dzisiejszej gminy istniały niegdyś grody w Jabłkowie, Pomarzanek, Brzeźnie i Glinie (dwa ostatnie wpisane są do rejestru zabytków). Prawdopodobnie w czasach przedpaństwowych przez tereny dzisiejszej gminy Skoki przechodziła granica pomiędzy plemiennymi krainami poznańską i gnieźnieńską, na którą w późniejszym czasie nałożyła się granica dwóch diecezji.

Skoki zostały zlokalizowane nad rzeką Małą Wełną, na skrzyżowaniu dwóch ważnych traktów prowadzących z Gniezna, przez Rogoźno i grody nadnoteckie w kierunku Pomorza Zachodniego oraz z Poznania, przez Murowaną Goślinę, Wągrowiec w Nakło, w kierunku Pomorza Gdańskiego. Topograficzne położenie miasta wyjaśnia też, według Stanisława Responda, jego nazwę, gdyż skok oznaczał spadek wody lub groblę. Skrzyżowanie traktów handlowych sprzyjało niewątpliwie osadnictwu. Przekazy historyczne i dane archeologiczne wskazują na istnienie tu osady już w XII w. Lokacja miasta na prawie średzkim nastąpiła w 1367 r., na podstawie przywileju, jaki Janusz z Podlesia i biskup poznański Doliwa otrzymali od Kazimierza Wielkiego. Od XIV w. aż do 1536 r. miasto pozostawało własnością Nowinów Skockich. W 1458 r. na wyprawę przeciwko Krzyżakom, miasto wystawiło 3 piechurów, co świadczyło, że należało do mniejszych miast w Wielkopolsce. Kolejnymi właścicielami Skoków do początku XVII w. była rodzina Latalskich. Od 1630 r. do początku XIX w. miasto należało kolejno do Reyów, Unrugów, Twardowskich, Raczyńskich, Radolińskich (1738-1780) oraz Świniarskich i Skoroszewskich (w końcu XVIII i początkach XIX w.).

Od połowy XVI do końca XVII w. miasto było jednym z największych skupisk innowierców w Wielkopolsce. Znajdowały się tu zarówno gminy wyznaniowe braci czeskich i luteran oraz gmina żydowska, które miały duży wpływ na rozwój i rangę miasta. W XVII w. miasto liczyło prawdopodobnie około sześciu tysięcy mieszkańców i było liczącym się ośrodkiem tkackim, sukienniczym. Rozwijały się też i inne dziedziny rzemiosła jak szewstwo. Powstawały tu pierwsze szkoły rzemiosła. Osadnictwu sprzyjał szczególnie czas, kiedy właścicielami byli Rejowie (1630-1680). Nowoprzybyli osadnicy zwalniani byli z podatków przez pierwsze 4 lata, mogli korzystać z lasów dworskich oraz mieli zagwarantowaną wolność handlu i swobodę sumienia. W 1632 r. dla napływających osadników założono, tzw. Nowe miasto. Pod koniec XVII w. w Skokach znajdowały się trzy kościoły (czeski, katolicki i luterski), synagoga oraz ratusz. Okres od potopu szwedzkiego, a zwłaszcza wiek XVIII i początek XIX, to czas ogromnego regresu miasta trawionego pożarami (1749; 1793) i nawiedzanego przez epidemie (1710). Spowodowało to znaczne wyludnienie Skoków i okolic. Dopiero w 2 połowie XIX w. liczba nieznacznie przekroczyła 1000 mieszkańców. U schyłku XVIII w. miasto liczyło około 1050 mieszkańców, utrzymujących się głównie z rzemiosła. W 1788 r. miało tu być 27 warsztatów sukienniczych, 30 szewców, 6 stolarzy, 3 krawców, 3 garncarzy, 2 kuśnierzy, 2 bednarzy, 2 murarzy, 2 siodlarzy, 2 powroźników, 2 winiarzy oraz po jednym tokarzu, farbiarzu, ślusarzu i muzykancie. Od 1793 r. Skoki znalazły się pod panowaniem pruskim, a losy miasta i okolic były ściśle związane z historią Wielkiego Księstwa Poznańskiego. W ciągu XIX w. nastąpił rozwój gospodarczy miasta, do którego przyczyniły się hasła pracy organicznej i rywalizacja gospodarcza pomiędzy ludnością polską

i niemiecką, głównie w dziedzinie rolnictwa, z którego utrzymywała się większość mieszkańców. Część mieszkańców zajmowała się handlem oraz prowadzeniem gościńców i restauracji. Według Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego w 1880 r. liczba mieszkańców wynosiła 1318 (660 katolików, 426 protestantów i 196 Żydów), którzy zamieszkiwali 133 domy. Były tu dwa kościoły (katolicki i protestancki), synagoga oraz poczta. Do rozwoju gospodarczego i przestrzennego miasta przyczyniła się w początkach XX w. budowa połączeń kolejowych z Poznaniem (1905), Wągrowcem (1908), Gniezmem (1914). Mieszkańcy miasta brali też czynny udział w zrywach zbrojnych Wiosny Ludów w 1848 r. i Powstania Wielkopolskiego. Niewiele informacji jest na temat najnowszych dziejów Skoków i okolic. Wiadomo, że okres międzywojenny był czasem wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i okolic. W mieście działały wówczas m.in. Towarzystwo Gimnastyczne Sokół oraz organizacja Młode Polki.

Okres II wojny światowej przyniósł ogromne straty w ludności miasta i okolic, spowodowane, śmiercią i wysiedleniem wielu mieszkańców. W 1945 Skokach mieszkało 1567 osób. Regres ten został zahamowany w wyniku napływu nowej ludności, głównie ze wschodnich rubieży państwa. Obecnie Skoki, jako siedziba gminy oraz miejsce lokalizacji szeregu podmiotów gospodarczych, związane jest z działalnością administracyjną, obsługą rolnictwa i rekreacją, co wiąże się z bliskością aglomeracji poznańskiej.

Bogatą historię gminy tworzą dzieje poszczególnych wsi, zarówno tych istniejących jak i tych, które nie przetrwały do dziś. Najważniejsze z nich to:

Antoniewo

Historia tej miejscowości jest stosunkowo krótka i wiąże się z wybudowanym tu w początkach XX w. domem dla sierot, przekształconym, później w zakład wychowawczy dla młodzieży. Większość obiektów wybudowano około 1914 r. według projektu przywiezionego z Lombardii. W okresie międzywojennym zakład wychowawczy był prowadzony przez Salezjanów, których patron, św. Jan Bosko został uwidoczniiony na płaskorzeźbie, umieszczonej na głównej bramie wjazdowej. Zakład posiadał wtedy swoją własną kuźnię, kołodziejnię, piekarnię, warsztaty szewskie i krawieckie, elektrownię oraz oczyszczalnię ścieków. W okresie II wojny światowej ośrodek w Antoniewie zamieniono na obóz jeniecki, w którym przetrzymywano oprócz jeńców polskich, także żołnierzy z Jugosławii, Norwegii, Anglii, Kanady, Włoch, Belgii i Francji.

Antoniewo Górne

Wieś folwarczna należąca pierwotnie do majątku w Glinnie. W źródłach pojawiła się w 1846 r. Antoniewo zamieszkiwało wtedy 34 mieszkańców i były tu 3 domy, w tym 1 prywatny.

W 1921 r. wieś należała nadal do właściciela Glinna. W 1926 r. właścicielem folwarku o powierzchni 163 ha, z rocznym dochodem 433,33 talarów był Stanisław Buchowski z Jagniewic. Druga część wsi była nadal obszarem dworskim, podlegającym pod majątek w Glinnie. Jej właścicielem był wtedy Poznański Krajowy Związek Komunalny. Po 1955 r. utworzono na terenie dawnego majątku PGR.

Bliżyce

Wieś folwarczna pojawiła się w źródłach w XIV w., jako Blischowice (1348), a później Blizice (1580). W 1348 r. należała do parafii w Dąbrowie, a później była własnością kapituły gnieźnieńskiej. Prawdopodobnie pod koniec XVIII w. została przejęta przez rząd pruski. W 1830 istniejący tu majątek liczył 546 ha powierzchni. W 1840 jego właścicielem był Łukasz Ciesielski, a we wsi było 233 mieszkańców. W 1864 Bliżyce były już częściowo wsią włościańską. W 1910 folwark w Bliżycach o powierzchni 182,05 ha z rocznym dochodem 2670 marek był własnością państwa pruskiego i wchodził w skład domeny poznańskiej.

Brzeźno

Wieś folwarczna w 1840 r. wieś zapisana była, jako Brzezna, wchodziła w skład majątności Leona Koszutkiego, a już w 1846 r. przejął ją Józef Kierski i wchodziła ona w skład parafii potulickiej. W 1878r. właścicielem wsi był Stefan Kierski, obszar jej obejmował 2665 mórg, 7 domów i 195 mieszkańców. W okresie międzywojennym wieś występuje już pod nazwą Brzeźno. Znajdowało się tu 5 dużych gospodarstw oraz folwark, którego właścicielem był Czesław Kaczmarek. Po 1945 na terenie folwarku utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Budziszewice

Osada olenderska, powstała na terenie pobliskiego Budziszewka już w XVIII w., jako Holendry Budziszewskie. W okresie międzywojennym było tu 25 gospodarstw należących w większości do Niemców. Po wojnie na opuszczonej ziemi utworzono PGR, który istniał do lat 70. XX w.

Chociszewko

Wieś olenderska powstała zapewne w XVIII w., jako Smolary, a potem Olendry Chociszewskie (Chociszewko). Prawdopodobnie w XIX w. była własnością Józefa Sereżyńskiego. W 1921 r. Chociszewko występuje, jako wieś włościańska. W okresie międzywojennym było tu 7 domów i mieszkało 50 osób.

Chociszewo

Wieś folwarczna. Nazwa wsi pochodzi od imienia Chocisław. Między 1580 a 1620 rokiem należała do Jakuba, Macieja i Andrzeja Chociszewskich, herbu Junosza. Pod koniec XVIII w.

wieś należała do Justyny Daleszyńskiej herbu Wczele. W 1841 r. majątek Chociszewo był własnością Józefa Seredyńskiego. We wsi mieszkało wtedy 107 mieszkańców. Wieś podlegała w 1864 r. pod parafię w Lechlinie. Według danych z 1878 r., majątność Seredyńskich w Chociszewie liczyła 1365 mórg. W 1910 r. właścicielem majątku w Chociszewie o powierzchni 348,56 ha była Antonina Kuntze. Roczny dochód, jaki przynosił, wynosił wtedy 2764 marki. W 1921 r. wieś figurowała, jako folwarczna. W 1929 r. folwark był w posiadaniu Pawła Kuntze. Powierzchnia majątku, do którego należała również gorzelnia wynosiła 341,5 ha.

Dzwonowo

Miasto Dzwonowo założono w początkach XIV w., kiedy jego właścicielem był wojewoda poznański Dobrogost z rodu Nałęczów, po którym dziedziczył jego syn Dzierżykraj. W XV w. Dzwonowo należało m.in. do Skockich herbu Nowina. W pierwszej połowie tego stulecia na Uniwersytecie Jagiellońskim wykładał Piotr z Dzwonowa - wybitny astronom, matematyk i teolog. Ośrodek miejski upadł w 2 połowie XV w., najprawdopodobniej na skutek konkurencji z innymi miastami lokowanymi w okolicy oraz zmianami przebiegu szlaków handlowych. Na początku XVI w. Dzwonowo było osadą młyńską. Istniał tam kościół afiliowany pod parafię w sąsiedniej Dąbrówce Kościelnej. Według spisów poborowych z lat 1580 – 1620, w Dzwonowie znajdował się młyn wodny o 1 kole i 5 zagrodników. Właścicielem był wówczas Andrzej Rogaliński, a po nim dziedziczył Jakub Rogaliński. Pod koniec XVIII w. majątność tą posiadał Antoni Prusiński. Później była ona własnością rodziny Miączyńskich, do których oprócz folwarku należała huba włościańska. Część włościańska Dzwonowa, miała 136 ha obszaru. Prusacy nazwali to miejsce po 1871 r. Schwanau. W 1878 r. właścicielem Dzwonowa i Pawłowa był hrabia Miączyński. Obszar jego dóbr wynosił 8049 mórg. W 1885 r. obszar dworski Dzwonowo miał powierzchnię 1820 mórg, a część włościańska stanowiły 544 morgi. W 1921 r. w Dzwonowie mieszkało 131 osób, a w 1929 r. część włościańska wsi posiadała 102 mieszkańców, w tym 13 Niemców. W 1926 r. folwark o powierzchni 158 ha w Dzwonowie posiadał lekarz z Poznania Celestyn Rydlewski. Po nim właścicielką była jego córka Alina Szydłowska. W 1929 folwark przeszedł na własność Lasów Państwowych. W czasie okupacji niemieckiej majątek w Dzwonowie przejął Niemiec Myler, do którego należały również 3 inne folwarki: w Miączynku, Pawłowie i Stawianach. Po wojnie Dzwonowo przejęło Nadleśnictwo Łopuchówko. W 2000 r. było tu tylko 1 gospodarstwo, 2 budynki mieszkalne i pałacyk.

Glinno

Wieś folwarczna, wspomniana została pierwszy raz w aktach grodzkich z lat 1498-1501. W 1579 należała do rodziny Raczkowskich z pobliskiego Raczkowa. W 1846 r. właścicielem

wsi był Skoryszewski, a w 1878 r. Drwęski. Obszar wsi wynosił wtedy 3543 morgi i składał się wtedy z trzech części: Glinna Dominium, folwarku Antoniewo oraz domu leśnego Kasztelany o łącznej powierzchni 3673 morgi. W początkach XX w. wieś była w rękach Andrzeja Drogowskiego. Obszar majątku w 1910 r. obejmował 670 ha, a dochód roczny wynosił 6980 marek. W 1921 r. Glinno nadal było folwarkiem, we wsi mieszkało 321 osób. W 1926 r. majątek z gorzelnią należał do Hieronima Sławińskiego, a jego obszar wynosił 500,9 ha.

Grzybowice

Wieś olenderska powstała zapewne w XVIII w. na terenie Grzybowa. W 1846 r. zarówno Grzybowo jak i Grzybowo Olendry wchodziły w skład dóbr siernickich należących do Radolińskich.

Grzybowo

Wieś wspomniana w źródłach, jako Grzybowicze i Grzybowo. W 1840 wraz Siernikami, Wojciechowem i Rościnnem należała do Radolińskich. W 1864 r. Grzybowo występowało, jako wieś włościańska, w której mieszkało 181 ludzi. W okresie międzywojennym było tu 5 gospodarstw, w tym 3 niemieckie.

Jagniewice

Wieś folwarczna z zabudowaniami z końca XIX w. Na początku XX w. należały do Buchowskich. W okresie międzywojennym we wsi były dwa folwarki, z których jeden należał do rodziny Buchowskich, a drugi do Niemca Waldemara Willa. Ten ostatni, po wywiezieniu Buchowskich do Generalnej Guberni, gospodarzył w okresie okupacji w obydwu folwarkach.

Jabłkowo

Wieś folwarczna. Według niektórych źródeł pierwszy kościół miał tu być już w XIII w. W 1432 r. odnotowuje się tu księdza Jana. Kolejny kościół został ufundowany w 1441 r. i uposażony przez ówczesnego dziedzica wsi Jabłkowo Derśława Jabłkowskiego. Obecny kościół p.w. św. Michała Archanioła został ufundowany w 1754 r. przez ówczesnego właściciela Jabłkowa Ludwika Dorpowskiego. W 1 poł. XIX w. właścicielami majątku, a zarazem ostatnimi kolatorami kościoła byli Brzescy herbu Topór, których grobowiec wznosi się na tutejszym cmentarzu. W 1846 r. właścicielem Jabłkowa był Jan Brzeski. W tym czasie majątek Jabłkowo miał powierzchnię 2584 mórg. W 1885 r. Jabłkowo wchodziło w skład dominium Pomarzanek, którego właścicielem był Kajetan Buchowski. W 1910 r. Jabłkowo i Raczkowo należało do Elżbiety Zaborowskiej z Poznańskich. Obszar majątku wynosił 413,63 ha, a roczny dochód wynosił 5617 marek. W 1921 r. wieś była podzielona na folwark i część włościańską. Właścicielką folwarku z gorzelnią nadal była Elżbieta Zaborowska.

Obszar majątku wynosił 644,9 ha. W czasie okupacji majątek zajął Niemiec Sznajder. Po wojnie utworzono tu Państwowe Gospodarstwo Rolne podległe pod Państwowe Przedsiębiorstwo Gospodarstw Rolnych w Popowie Kościelnym.

Kakulin

Pod koniec XVIII w. wieś była własnością kanonika gnieźnieńskiego Dorpowskiego. Później została przejęta przez państwo pruskie. W 1841 r. wieś ta podobnie jak pobliskie Jabłkowo była własnością Jana Brzeskiego. W 1846 r. wieś była ponownie własnością państwową. Prawdopodobnie w 2 połowie XIX w. nastąpiła parcelacja wsi. W 1921 r. mieszkało tu 269 osób. W 1926 była to wieś włościańska, z 23 gospodarstwami i 2 kuźniami.

Kuszewo

W 1523 r. były tu 2 folwarki dziedziczne. W 1558 Kuszewo oddzielono od Jabłkowa. W 1620 majątność należała do Popowskich. Pod koniec XVIII w. całe Kuszewo należało do Piotra Brzeskiego z Dziadkowa. W 1846 r. majątek należał do Dobranieckiego, a w 1878 r. do Świącickich. W 1885 r. w skład dominium Kuszewo wchodziło 1414 mórg ziemi, 9 domów i 131 mieszkańców. Do majątku należała gorzelnia i cegielnia. Prawdopodobnie jeszcze pod koniec XIX w. wieś została rozparcelowana. W 1925 r. Kuszewo jako wieś włościańska miała 25 gospodarstw, w tym 4 polskie.

Lechlin

Wieś folwarczna. Pierwsza wzmianka o Lechlinie, jako posiadłości biskupów poznańskich pochodzi z 1235 r. W skład tutejszej parafii wchodziły miejscowości Chociszewo, Czekanowo, Grzybowo, Lechlin, Przysieka, Rościno i Roszkowo. W 1608 r. Lechlin przeszedł na własność kapituły poznańskiej. We wsi w tym czasie istniał młyn. U schyłku XVIII w. Lechlin należał do Józefa Gliszczyńskiego, a potem Dunina, który zapisał majątność swojej siostrze Magdalenie Napierałowiczowej. Po niej dziedziczył majątność Antoni Lasecki, który wymienił Lechlin na wieś Domanikowo, należącą do rodziny von Treskow. Stojący we wsi kościół został wybudowany w latach 1839-1840. Z początku XIX w. pochodzi dwór w Lechlinie. W 1918 r. jego właścicielem był Tadeusz Götzendorf-Grabowski. W 1921 r. w majątku w Lechlinie mieszkały 223 osoby, a w części włościańskiej 86 osób. W okresie okupacji majątek był zajęty przez Niemców Zafosta i Bubeka. W 1950 miejscowi rolnicy utworzyli tu Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną.

Lechlinek

Wieś olenderska powstała na gruntach Lechlina. W 1880 r. było tu 10 domów i 80 mieszkańców. W 1921 r. w Lechlinku było 10 gospodarstw, mieszkało tu 71 osób. Po II

wojnie Lechlinek stał się odrębną wsią. W jednym z opuszczonych gospodarstw poniemieckich utworzono leśniczówkę.

Łosiniec

Wieś folwarczna, należąca w XIX w. do właścicieli Lechlina: Dunina (1840-1878), Napierałowiczowej (1878). W 1921 obszar dworski we wsi Łosiniec Nowy zamieszkiwało 508 osób, a część włościańską 70 osób. Po parcelacji majątku w okresie międzywojennym było tu 60 gospodarstw.

Niedźwiedziny

Wieś wspomniana była po raz pierwszy w dniu 25 maja 1348 r., jako własność Dzierżkraj z Dzwonowa, jako Niedźwiady. W XVI w. osada ta leżała pusta stąd jej nazwa. Około 1600 r. w Niedźwiedzinach stał prawdopodobnie zbór luterski. W 1793 r. majątność ta była własnością Antoniego Prusińskiego. W 1885 r. folwark w Niedźwiedzinach miał 4 domy i 50 mieszkańców, a część włościańska 13 domów i 134 mieszkańców oraz 852 morgi obszaru. W 1921 r. Niedźwiedziny występują, jako wieś włościańska. Mieszkało w niej 101 osób, a w 1927 r. 105 osób, w tym 31 Niemców.

Pawłowo Skockie

Wieś folwarczna, której historia sięga XIV w. Pierwszym właścicielem wsi był wojewoda poznański Dobrogost. W 1885 r. Pawłowo razem z karczmą- Narożnikiem i przysiółkiem Miączynkiem oraz folwarkiem Dzwonowo i Niedźwiedziny zajmowało 8224 morgi obszaru dworskiego, liczyło 58 domów i 484 mieszkańców. Obszar włościański Pawłowa obejmował 376 mórg, 4 domy i 41 mieszkańców. W 1910 r. majątek w Pawłowie obejmował 805 ha, i był własnością Zygmunta Chłapowskiego, który mieszkał w Stawianach. W skład majątku wchodziły: Stawiany, Pawłowo Skockie, Młynki, Ignacewo i Jabłkowo. Do majątku należała również gorzelnia, cegielnia i suszarnia. Przynosił on roczny dochód 2058 talarów. Zygmunt Chłapowski gospodarzył tu do wybuchu II wojny światowej w 1939 r. W czasie okupacji majątek zajmowali Niemcy: Brandt z Kuszewa, a później Miller z Wieli, który równocześnie zajął Popowo Kościelne. Po wojnie połowę majątku rozparcelowano. Z drugiej części utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Pomarzanki

Wieś folwarczna Pomarzanki, dawniej Pomarzany istniała już przed 1523 rokiem. Dominium i okręg dworski należały do parafii w Jakubowie, a później w Raczkowie. W 1580 r. Pomarzanki należały do Wojciecha Jabłkowskiego, w 1618 r. do Mikołaja Węgorzewskiego, a w końcu XVIII w. do Piotra Brzeskiego, chorążego Radziejowskiego, dziedzica dóbr Dziadkowskich. Wieś i dominium miały w 1864 r. 157 mieszkańców, 30 domów, a w 1885 r.

164 mieszkańców w 12 domach. Obszar majątku zajmował 472,19 ha, a właścicielem jego był Kajetan Buchowski. W skład okręgu dominium wchodził folwark Jabłkowo. W 1921 r. do właściciela Pomarzanek należał folwark Jabłkówko. W 1926 r. właścicielką dóbr o powierzchni 465,7 ha była Cecylia Buchowska.

Potrzeznowo

Wieś w 1580 r. należała do Jana Zbyszewskiego, później do Tomickich – dziedziców Budziszewa, Gosławskich i w końcu do Łubieńskich. W czasie wizyty kościelnej Strzałkowskiego w 1628 r. wspomniana jest w Potrzeznowie kaplica p.w. św. Zofii, poświęcona przez Brzeźnickiego – sufragana poznańskiego. Kaplicę wystawił Mikołaj Zbyszewski. W 1597 r. wdowa po nim, Zofia z Mieleżyńskich, utrzymywała przy niej kapelana. W 1728 r. w czasie wizyty Lubowicza z kaplicy pozostały tylko sterzące ściany. Wielki dzwon z kaplicy wyprosil od dziedziczki Gosławskiej, kasztelanki przemyskiej, poznańscy księża reformaci. W okresie międzywojennym Potrzeznowo składało się z kilku części: Potrzeznowo Stare, Smolarki, Potrzeznowo Kolonia, Potrzeznowo Borówiec (to była część włościańska) i folwark Włókna- wszystkie miały swojego sołtysa. Właścicielką majątku była Olszańska – żona właściciela majątku skockiego. W pałacu założyła letni dom wczasowy dla panien z dobrych domów, które przygotowywały się do życia ucząc się gotowania, szycia, prowadzenia gospodarstwa domowego, który częściowo spłonął. Jeszcze w okresie międzywojennym dobudowano nowoczesny pałac do niespalonej części starego, a obok założono park. W okresie okupacji był tu obóz dla Hitlerjugend. Wszystkie części wsi Potrzeznowa zostały decyzją Administracji państwowej w 1932 r. połączone w jedną jednostkę o nazwie Potrzeznowo. Teraz jest to największa wieś w powiecie wągrowieckim.

Raczkowo

Wieś wzmiankowana była już w 1252 r., jako Raskovcze. Nazwa pochodzi prawdopodobnie od Raczka, właściciela wsi. W 1389 r. właścicielem Raczkowa był Florian Grochała Raczkowski z rodu Nałęczów. Nałęczowie też już w XIII lub w XIV w. ufundowali tu kościół p.w. Wszystkich Świętych. Ówczesny kościół drewniany nie zachował się. Wiadomo natomiast, że w r. 1406 proboszczem w Raczkowie był ks. Wojciech, a około r. 1526 ks. Maciej z Łekna. W średniowieczu były tam 2 działy. W 1580 r. Jan Raczkowski dziedziczył część Raczkowa, a druga należała do Szyszkowskiej. W 1591 r. w dokumentach występuje Łukasz Raczkowski. Obecna, drewniana świątynia została wybudowana w latach 1780-1782, z fundacji miejscowych dziedziców: Stanisława Miniszewskiego, Ludwika de Osten - Sacken oraz Wawrzyńca Loga.

Rakojady

Wieś folwarczna. W 1579 r. podzielona była na dwie części, z których jedna należała do Piotra Poradzewskiego, a druga do Jana Poradzewskiego. W 1618 r. folwark należał do Roszkowa. Wśród właścicieli wymieniani są w tym r.: Wojciech Poradzewski i Przysiecki. U schyłku XVIII w. właścicielem wsi był Wincenty Świniarski. W 1921 r. Rakojady wchodziły w skład dóbr roszkowskich. W majątku było więcej lasów niż ziemi uprawnej. Wieś otrzymał w posagu Stefan Dziembowski, syn Czesława, gdy ożenił się z panną Karłowską z Poznania. Nowy dziedzic wybudował pałac (do 1927 r.). Gospodarzył do wybuchu wojny w 1939 r. W okresie okupacji majątkiem zarządzał Niemiec Grabe.

Rejowiec

W 1921 r. Rejowiec występuje, jako obszar gminny. We wsi mieszkało w tym czasie 226 osób, w tym 87 Niemców. Na Małym Rejowcu był folwark, obszar jego wynosił 127,7 ha. We wsi była kopalnia torfu. Właścicielem byli tu kolejno: K. Karpiński z Poznania oraz Sawarzyński. W okresie okupacji folwark zajął Niemiec Miller. Na Małym Rejowcu był pałac (obecnie jest zniszczony) i 2 czworaki.

Roszkowo

Wieś folwarczna. W 1618 r. należała do Mikołaja Latańskiego. W 1773 r. jej właścicielem był Mikołaj Radoliński, a następnie Wincenty Świniarski. Po nim Roszkowo odziedziczył Ignacy Świniarski. Okręg dominium tworzyły wtedy Roszkowo, Rakojady, Sosnówka i Młyn Nadolny. Majątek liczył 11 domów, 359 mieszkańców i 1542 ha obszaru. W 1823 r. dziedzic Roszkowa nadał część ziemi swoim robotnikom i utworzył Roszkówko. Po Świniarskim majątek przejął Konstanty Dziembowski, powstaniec z 1863 r., poseł na Sejm Pruski. W 1884 r. w majątku istniały: gorzelnia, cegielnia i fabryka serów. Zajmowano się tu hodowlą bydła holenderskiego. W 1910 r. właścicielem majątku był dr Czesław Dziembowski. W skład majątku nadal wchodziły: Roszkowo, Rakojady i folwark Sosnówka. W 1921 r., należący do Dziembowskiego, obszar dworski Roszkowo, Nadmłyn, Rakojady folwark, Roszkowo folwark i Sosnówko folwark zamieszkiwało 436 osób. Obszar całości dóbr wynosił 1334,8 ha. W majątku była torfiarnia, gorzelnia, cegielnia i suszarnia, kolejka konna. Pałac zbudowany został w 1844 r. a następnie został rozbudowany po 1860 r. o część piętrową zwieńczoną tarasem. Przy pałacu, około poł. XIX w. zaprojektowano park krajobrazowy rozplanowany na stokach doliny niewielkiego jeziora. Do zespołu dworskiego prowadzi gęsta aleja kasztanowców.

Roszkówko

Niewielka osada powstała w 1823 na terenie majątku Roszkowo. Założył ją ówczesny właściciel Roszkowa Ignacy Świniarski. Na terenie, po wyciętym lesie, wybudowano domki pracowników majątku. W 1823 r. właściciel dał im za zasługi po kawałku ziemi. Utworzono tu

w ten sposób 9 gospodarstw włościan zaciężnych. W okresie zaborów kolejarze wybudowali (przy granicy Skoków) 2 domy dla swoich pracowników. W okresie międzywojennym Roszkówko należało do Roszkowa. W okresie okupacji Niemcy wybudowali w lesie około 100 baraków na tzw. Krankenhaus dla mieszkańców Berlina poszkodowanych w czasie bombardowania. Po II wojnie światowej baraki zostały rozebrane. Gdy w Roszkowie utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne, Roszkówko stało się samodzielną wioską.

Rościnnno

Rościnnno wymienione zostało w 1218 r. w bulli papieża Honoriusza III wśród posiadłości cystersów z Łekna. Mikołaj, sędzia poznański, późniejszy wojewoda kaliski, nadał je dominikanom poznańskim. Nadanie to zatwierdził w 1281 i 1296 r. Przemysław II. Z biegiem czasu Rościnnno przestało być własnością dominikanów i przeszło w inne ręce. W pierwszej poł. XVII w. Rościnnno wchodziło w skład majątku w Skokach i należało do Rejów. W 1668 r. właścicielem był Władysław Rej, który sprzedał swą majątność luteranowi Jerzemu Unrugowi. Sejm z r. 1773–1775 wyznaczył komisję do rozgraniczenia Lechlina i Przysieki od Rościnnna i Roszkowa, dziedzictwa Mikołaja Radolińskiego, które następnie przeszło w ręce Wincentego Świniarskiego właściciela majątności skockiej. Z początkiem XIX w. oddzielono je od dominium skockiego. W tym czasie w Rościnnnie mieszkało 101 osób. Kolejnymi właścicielami Rościnnna byli: baron von Winterfeld (prawdopodobnie w 1 poł. XIX w.). W 1878 jako właściciele Rościnnna wymienia się rodzinę von Jagow, a następnie rodzinę von Der Lancken (od 1907 r.), rotmistrza von Baehr (od 1913 r.) i rodzinę Stickel (od 1918 r.). W 1864 r. folwark w Rościnnnie miał 151 mieszkańców, 19 domów. W 1885 r. obszar wsi wynosił 2400 mórg, zajmowano się hodowlą koni, owiec angielskich, tuczem bydła holenderskiego. W 1921 r. Rościnnno występuje w dokumentach, jako wieś włościańska i folwark. W latach 1920 – 1926 właścicielem folwarku był Jan Gąsiorowski, a jego obszar obejmował wtedy 153,9 ha. W 1926 r. folwark otrzymał ks. Kazimierz Maliński, który jeszcze w tym samym r. przekazał majątek na własność Arcybiskupowi gnieźnieńskiemu i poznańskiemu (w ramach archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej). Wybudowany jeszcze w 2 poł. XIX w. pałac i otaczający go park stały się ulubionym miejscem skupienia i wypoczynku dla kleryków Wyższego Seminarium Arcybiskupiego w Poznaniu oraz kapłanów diecezji poznańskiej i gnieźnieńskiej. Dom w Rościnnnie odwiedzał często kardynał August Hlond, który w latach 1926 – 1946 był Arcybiskupem gnieźnieńskim i poznańskim. W czasie okupacji Dom Rekolekcyjny zamieniono na obóz letni i szkołę dla młodzieży niemieckiej. Po zakończeniu działań wojennych obiekt został zwrócony prawowitemu właścicielowi. Czas rządów komunistycznych w Polsce, a więc i programowej walki z Kościołem, to smutna karta w historii Domu Rekolekcyjnego w Rościnnnie.

Stawiany

Wieś folwarczna. W 1298 r. Stawiany nadano franciszkanom gnieźnieńskim. W 1348 r. arcybiskup gnieźnieński rozstrzygnął spory między Dzwoniarskimi a proboszczem z Dąbrówki. Postanowił, że kmiecie stawiańscy płacić będą mieszne, a dziedzice dziesięcinę. W końcu XVIII w. Stawiany wchodziły w skład dóbr Skoki należących do Wincentego Świniarskiego. W 1846 r. w skład dóbr Stawiany wchodziły folwark Ignacego, Stawiany, Koszary – posesja leśna, Nowy Młyn, Rejowiec, folwark Sława, Szczodrochowo oraz kolonia Zawady. Właścicielem dóbr był Ferdynand Kalkstein. W 1864 r. majątek szlachecki Stawiany liczył 178 mieszkańców. W 1910 r. Stawiany, folwark Ignacego, Młynki i Sława były własnością Celiny Chłapowskiej. Obszar majątku wynosił wtedy 1164,42 ha, z dochodem rocznym 7630 marek. W 1921 r. Stawiany były nadal folwarkiem i miały 425 mieszkańców, a w 1926 r. 342, sami. W majątku była cegielnia, prąd elektryczny, prowadzono hodowlę bydła czarno-białego rasy nizinnej i koni szlachetnej półkrwi oraz reprodukcję uznanych ziemniaków. Właścicielem był Zygmunt Chłapowski. W czasie okupacji majątek zajął Niemiec Baron. Po wojnie utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Szczodrochowo

W 1 poł. XIX w. Szczodrochowo wchodziło w skład majątności Stawiany należącej do Ferdynanda Kalksteina. We wsi było 15 domów i 65 mieszkańców. Wieś została rozparcelowana jeszcze w okresie zaborów. W 1 ćw. XX w. powstały tam duże gospodarstwa niemieckie i domki dla pracowników. W 1921 r. w Szczodrochowie mieszkało 100 osób. W okresie międzywojennym było 7 dużych gospodarstw i domki pracownicze oraz kuźnia.

Sława

W 1846 r. Sława wchodziła w skład dóbr Stawiany, należących do Ferdynanda Kalksteina. Folwark Sława liczył 4 domy i 9 mieszkańców. W 1905 r. uruchomiono połączenie kolejowe, łączące Skoki z Poznaniem i wybudowano w Sławie dworzec kolejowy. W tym czasie Sławę posiadał Leonard Brzeski. Wieś należała do parafii Dąbrówka. W 1910 r. cały okręg dworski był własnością Celiny Chłapowskiej ze Stawian. Okręg obejmował 1146,42 ha obszaru. We wsi była torfiarnia.

Wysoka

Wieś folwarczna, której nazwa powstała prawdopodobnie od założenia wsi na wzniesieniu, na dość wysokim brzegu doliny, którą przepływa Mała Wełna. U schyłku XVIII w., w 1793 r. całą Wysoką posiadał Maksymilian Złotnicki. W latach 1840-1872 należała do Skoraczewskich. W 1846 r. wieś była w posiadaniu Józefa Skoraczewskiego. Założył on we wsi szpital (dom opieki) na 2 osoby wyznania katolickiego, które przeżyły przynajmniej 55 lat,

nie były karane i mieszkały przynajmniej 12 lat w tej wsi. Testamentem z dnia 26 stycznia 1853 r. ustanowił, że każdorazowy dziedzic lub właściciel wsi powinien dawać szpitalnikom wolne mieszkania ogrzewane, pościel i żywność. W 1878 r. właścicielem majątku był Józef Kolski. W 1885 r., przed sprzedażą majątku, jego obszar 338,79 ha, a czysty dochód z ziemi wynosił 2552 marki. W końcu XIX w. wieś przeszła w ręce Komisji Kolonizacyjnej. W 1921 r. Wysoka była wsią włościańską. Mieszkało w niej 157 osób, a w 1927 r. 154 osoby, w tym 86 Niemców. W okresie międzywojennym we wsi było 20 gospodarstw, w tym 14 niemieckich i 6 polskich. Znajdowała się tu czteroklasowa szkoła z jednym nauczycielem.

Zasoby dóbr kultury w gminie Skoki przedstawiają się następująco: w gminnej ewidencji zabytków nieruchomych (zweryfikowanej w latach 2010-2013 oraz w 2018 r.) znajdują się 324 obiekty, z czego 34 są wpisanych na mocy 21 decyzji do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego. Wśród zabytków ruchomych są 3 zespoły wpisane są do rejestru zabytków. Na terenie gminy znajduje się także 14 parków, 29 cmentarzy oraz blisko 1000 stanowisk archeologicznych z czego 876 o znanej lokalizacji, a 7 z nich na mocy 6 decyzji wpisanych jest do rejestru zabytków.

Do najcenniejszych zabytków w Gminie należą wpisane do rejestru zabytków obiekty sakralne znajdujące się w **Jabłkowie, Lechlinie, Raczkowie, Rejowcu i Skokach**. Cztery z nich wchodzi w skład Szlaku Kościołów Drewnianych w Puszczy Zielonce. **Kościół p.w. św. Michała Archanioła w Jabłkowie** (własność kościelna) - wzniesiony w 1754 r., o drewnianej konstrukcji zrębowej. Wnętrze w stylu barokowo - rokokowym z końca XVIII w. Na uwagę zasługuje belka tęczowa z gotyckim krucyfiksem z pierwszej połowy XV w. **Kościół w Rejowcu p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa** (własność kościelna) z 1626 r. o drewnianej, modrzewiowej konstrukcji zrębowej. Wzniesiony został z inicjatywy podkomorzego Andrzeja Reja ze Skoków, wnuka Mikołaja Reja z Nagłowic. Kościół do 1945 r. był świątynią ewangelicką. Wnętrze zdobi barokowy ołtarz przeniesiony z kolegiaty kruszwickiej. **Kościół p.w. Wszystkich Świętych w Raczkowie** (własność kościelna) - zbudowany w latach 1780-82. Posiada konstrukcję drewnianą z wieżą zwieńczoną blaszanym barokowym hełmem z latarnią. W ołtarzu głównym znajduje się ludowy krucyfiks z XVII w. **Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja Biskupa w Skokach** (własność kościelna) – został zbudowany w konstrukcji szachulcowej w 1737 r., w późniejszych latach był rozbudowywany i przebudowywany. Po kapitalnym remoncie w ostatnich latach wymienione zostały ściany boczne, zrekonstruowano konstrukcję szachulcową, wymieniono całkowicie poszycie dachowe, położono nowe tynki, i wykonano wiele prac wewnątrz kościoła. **Kościół w Lechlinie p.w. św. Stanisława Biskupa** (własność kościelna), murowany, został ufundowany przez Franciszka Dunina w latach 1794-1866, a 10 lat później dobudowano do

kościół wieżę. Na uwagę zasługuje również **Kościół poewangelicki p.w. św. Piotra i Pawła w Skokach** (własność kościelna) – wzniesiony w 1855-56 r. w stylistyce neogotyckiej. Po 1945 r. został pozbawiony górnej części wieży, którą zastąpiono nieestetyczną metalową kratownicą.

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy należą zachowane (część w formie szczątkowej) zespoły rezydencjalno- folwarczne. Łącznie jest ich 20, w tym 4 założenia pałacowo-parkowe i 16 dworów. Do niewątpliwie najciekawszych należą rezydencje w **Roszkowie, Rościnnie, Skokach i Stawianach**. **Pałac w Roszkowie** zbudowany został w 1844 r. w stylu neoklasycystycznym. Pałac jednopiętrowy zwrócony jest frontem na zachód, murowany, wysoko podpiwniczony, na planie zbliżonym do prostokąta. Pałac stanowi centralny budynek w parku krajobrazowym, którego powierzchnia wynosi 9,2ha. W parku znajduje się gęsta sieć dróg i alejek, z główną aleją kasztanową, prowadzącą do pałacu, przed którym rozwidla się i tworzy kolisty podjazd. Pałac został rozbudowany po 1860 r. o część piętrową zwieńczoną tarasem (wł. Skarbu Państwa - KOWR). **Zespół pałacowo-parkowy w Rościnnie** – park krajobrazowy o kształcie nieregularnym i powierzchni 13,73 ha. Na terenie parku znajduje się neoklasycystyczny pałac, wybudowany w połowie XIX w. Pałac jest murowany, jednopiętrowy, pokryty płaskim dachem i krenelażem nad głównymi wejściami od frontu i elewacji ogrodowej. Pałac i park są własnością Archidiecezji Gnieźnieńskiej, a pałac wykorzystywany jest do prowadzenia zajęć rekolekcyjnych. **Zespół pałacowy w Skokach** – pałac został wybudowany w połowie XIX w. Do pałacu prowadzi aleja obsadzona białymi kasztanowcami, która jest główną drogą parku. Pałac jest użytkowany, jako dom plenerowy – wypoczynkowy Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. Niezwykle ciekawym obiektem architektonicznym jest **pałac w Stawianach** (wł. prywatna), mający formę eklektycznej piętrowej willi z umieszczoną z boku ośmioboczną wieżą. Wybudowano go w 1854 r. z inicjatywy ówczesnego właściciela majątku Ferdynada Kalksteina, według projektu Württenberga z Berlina. Do wyjątkowo interesujących należą również zespoły dworsko-folwarczne w **Jabłkowie, Jagniewicach, Glinnie, Lechlinie, Pawłowie Skockim** (wł. prywatna). **Zespół dworski w Jabłkowie** (wł. Fundacja Pomoc Dzieciom Wiejskim w Bliźyczach) – dwór w Jabłkowie prawdopodobnie został wybudowany przez Jana Brzeskiego. Jest to dwór klasycystyczny z pierwszej połowy XIX w. Mieści się on w centrum parku, frontem zwrócony jest ku wschodowi. Dwór jest murowany, z dwiema facjatkami z trójkątnymi frontonami, dziesięcioosiowy z dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Park założony został na północ od dworu z założeniem geometrycznego układu dróg, który przetrwał do dziś. Południową część parku założono dopiero w XX w. w stylu krajobrazowym. **Zespół dworski w Jagniewicach** (wł. Skarbu Państwa - KOWR) – dworek w Jagniewicach został wybudowany około 1880 r. przez Buchowskich. Park, który otacza

dwór powstał dopiero na początku XX w. Powierzchnia parku wynosi 0,65 ha. Murowany, podpiwniczony dworek znajduje się przy zachodniej granicy parku. Dach o konstrukcji dwuspadowej pokryty jest papą. **Zespół dworski w Glinnie** (wł. Skarbu Państwa - KOWR) – dwór wzniesiony został w stylu klasycystycznym, w pierwszej połowie XIX w. Parterowy budynek jest murowany z wystawką dwuosiową i dobudowaną od frontu werandą. Dach pokryty został dachówką. Od zachodniej strony dworu znajduje się skierowana w stronę południową przybudówka mieszkalna. Park ma kształt wieloboku nieregularnego. **Zespół dworski w Lechlinie** (wł. prywatna) – Dwór został wybudowany na początku XIX w., a w 1840 r. dobudowana została wieża. Rozbudowa dworu trwała aż do XX w. Dwór został wybudowany na rzucie prostokąta z ryzalitami na osi. Pierwotnie - dwór jest siedmioosiowy, z dachem łamanym, lukarnami i wystawkami nad ryzalitami, kryty łupkiem. Wieżę pokrywał dach czterospadowy z lukarnami również kryty łupkiem i zakończony strzałką. Park został utworzony przy budowie dworu lub nieco później – w połowie XIX w., jego powierzchnia wynosi 2,05ha, Obecnie dwór został odremontowany, a park uporządkowany. Dwór wraz z parkiem w 2006 r. przeszedł w ręce prywatnego właściciela, który dokonał kapitalnego remontu pałacu oraz kompleksowo uporządkował park. Oprócz wspomnianych wcześniej wartościowym dla krajobrazu gminy jest także wpisany do rejestru zabytków **park w Chociszewie** (własność Skarbu Państwa - KOWR). Założony został w drugiej połowie XIX w. Park ma kształt przybliżony do rombu, a jego powierzchnia wynosi 4,1ha. Na terenie parku znajduje się murowany dwór z końca XIX w. Niektórym założeniom rezydencjalnym towarzyszą do dziś dobrze zachowane części folwarczne o niemal niezatartej pierwotnej kompozycji. Przykładami są tu **Glinno, Jabłkowo, Pawłowo Skockie, Roszkowo, Stawiany**. Do wyjątkowych przykładów architektury folwarcznej należą spichlerze w **Pawłowie Skockim, Roszkowie i Stawianach**.

Do wyjątkowo interesujących zaliczyć można **obiekty użyteczności publicznej**, powstałe przeważnie w końcu XIX i początkach XX w. Wyjątkowym w skali kraju obiektem zabytkowym jest na terenie gminy **Zespół Zakładu Wychowawczego w Antoniewie**. Został on wybudowany na początku XX w., jako dom dla sierot. W latach 1914-1918 zakład został rozbudowany według projektu przywiezionego z Lombardii. W okresie międzywojennym założono w nim zakład wychowawczy, prowadzony przez salezjanów. Zespół składa się z kompleksu budynków mieszkalnych, szkoły i budynków gospodarczych. Wśród innych na uwagę zasługują **szkoły w Jabłkowie, Lechlinie i Skokach** (własność gminna). Do grupy tej zaliczyć należy również zespół **budynków szkolnych w Pawłowie Skockim** (własność gminna) powstały w pocz. XX w. Wyjątkowym budynkiem w skali gminy jest budynek **poczty w Skokach**.

Na terenie gminy zachowały się stosunkowo nieliczne zabytki techniki. W większości związane są z komunikacją kolejową. Przykładem są tu zespoły budynków kolejowych (dworce, domy pracowników kolejowych, budynki gospodarcze) w **Sławie Wielkopolskiej, Skokach i Roszkowie** (własność gminna) powstałe w początkach XX w. Wśród obiektów przemysłowych i gospodarczych jest również dawny młyn w **Skokach**. Liczna na terenie gminy jest zabytkowa zabudowa mieszkalna oraz zagrodowa. Zdecydowana większość budynków powstała w końcu XIX w. oraz w trakcie intensywnej kolonizacji niemieckiej wsi w 1 dekadzie XX w. Do najciekawszych przykładów należą zagrody w **Budziszewicach i Potrzeznowie**, domy w **Rejowcu, Skokach i Wysokiej** (własność prywatna).

Szczególnie cennymi obiektami zabytkowymi są także znajdujące się na terenie gminy **stanowiska archeologiczne**, których odnotowano 979 (w tym 927 o znanej lokalizacji). Do najważniejszych zaliczyć należy grodziska w **Glinnie i Brzeźnie, cmentarzysko w Jabłkowie, osadę wielokulturową i cmentarzysko w Sławicy, osadę wielokulturową w Stawianach**. Badania archeologiczne świadczą, iż teren gminy Skoki był intensywnie zasiedlony w pradziejach, średniowieczu i czasach nowożytnych, a osadnictwo skoncentrowane było głównie wzdłuż cieków wodnych. Na obszarze gminy wyróżniono kilka szczególnych skupisk osadniczych w **rejonach: Potrzeznowo- Brzeźno, Skoki, Lechlin, Łosiniec-Roszkowo, Rościnnu- Grzybowice, Pawłowo Skockie- Stawiany-Wysoka, Jabłkovo**. Do wyjątkowych należy średniowieczny kompleks osadniczy w **Dzwonowie** (Niedźwiedziny- Dzwonowo, stan. 5, 6, 24, 26- AZP 48-29/138, 139, 164,166). W 2014 r., na polach uprawnych zlokalizowanych na północ od dzisiejszych zabudowań Dzwonowa zidentyfikowano relikty średniowiecznego miasta (Niedźwiedziny-Dzwonowo, stan. 6- AZP 48-29/139). Odkrycia dokonano dzięki analizie zdjęć lotniczych, na których zaobserwowano różnice w wysokości i barwie dojrzewającego zboża, wskazujące na istnienie pozostałości zabudowy. Średniowieczne Dzwonowo posiadało kwadratowy rynek o wymiarach około 69 x 69 m. Przy jego każdej pierzei znajdowało się 5 parcel z drewnianymi domostwami. Zabudowa rozwijała się też wzdłuż dróg wybiegających z rynku na północ i południe, a ośrodek mogło jednorazowo zamieszkiwać ponad 200 osób. Miasto otoczone było wałami ziemnymi, częściowo zachowanymi do dziś. Na południowy wschód od rynku zlokalizowany był drewniany kościół p.w. Św. Michała z przykościelnym cmentarzem ((Niedźwiedziny-Dzwonowo, stan. 24- AZP 48-29/164), a około 300 m od miasta za rzeką Dzwonkówką istniała średniowieczna siedziba rycerska, a w czasach nowożytnych dwór (Niedźwiedziny-Dzwonowo, stan. 5- AZP 48-29/138). Odkryty układ średniowiecznego miasta Dzwonowo zalicza się do najcenniejszych stanowisk archeologicznych w Wielkopolsce. Na terenie Polski odkryto do tej pory tylko kilka tego typu obiektów, min. Stare Szamotuły i Nieszawę

koło Torunia. Obszar ten został wpisany do rejestru zabytków archeologicznych w dniu 27 kwietnia 2022 r.

3.2 Obiekty wpisane do rejestru zabytków

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA	MATERIAŁ	DATA	WPIS
Skoki	kościół ewangelicki, ob. rzymskokatolicki filialny pw. Apostołów Piotra i Pawła	ceglane	1855 - 1856	2627/A z 1997-08-31
	pałac	ceglane	poł. XIX w.	1728/A z 1975-04-29
	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	szachulcowe	1737 r.	1162/A z 1970-07-16
	park		1870 r.	1728/A z 1975-04-29
Antoniewo	zespół zakładu wychowawczego		1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	dom mieszkalny II	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	dom mieszkalny I	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	budynek internatu II	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	budynek internatu III	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	budynek internatu I	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	szkoła, ob. budynek administracyjny	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	budynek gospodarczy	ceglane	1914 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
Chociszewo	brama wjazdowa	ceglane	1936 r.	292/Wlkp/A z 2006-04-11
	park		2. poł. XIX w.	1981/A z 1984-12-07
Glinno	dwór	ceglane	poł. XIX w.	253/A z 1968-10-29
	park		data nieznana	2167/A z 1988-10-26
Jabłkowo	zespół dworsko-parkowy		pocz. XIX w.	1012/A z 1970-03-11, 2106/A z 1986-10-28, 788/Wlkp/A z 2010-03-25, brak numeru z 2010-06-18
	dwór	ceglane	pocz. XIX w.	1012/A z 1970-03-11, 788/Wlkp/A z 2010-03-25
	park		1. poł. XIX w.	2106/A z 1986-10-28, 788/Wlkp/A z 2010-03-25, brak numeru z 2010-06-18
	zespół kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła		przełom XIII/XIV w.	2537/A z 1958-12-31, 880/Wlkp/A z 2013-01-16
	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	drewniane	1754 r.	2537/A z 1958-12-31, 880/Wlkp/A z 2013-01-16
	cmentarz		XV w.	880/Wlkp/A z 2013-01-16
Jagniewice	założenie dworsko-parkowe		1880 r.	32/Wlkp/A z 2000-06-15

MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA	MATERIAŁ	DATA	WPIS
	dwór	ceglane	1880 r.	32/Wlkp/A z 2000-06-15
	park		pocz. XX w.	32/Wlkp/A z 2000-06-15
Lechlin	zespół dworski		data nieznana	1013/A z 1970-03-11, 2005/A z 1985-06-27, 734/Wlkp/A z 2008-12-30
	dwór	ceglane	pocz. XIX w.	1013/A z 1970-03-11, 734/Wlkp/A z 2008-12-30
	park		poł. XIX w.	2005/A z 1985-06-27, 734/Wlkp/A z 2008-12-30
	kościół parafialny pw. św. Stanisława	ceglane	1839 r.	1015/A z 1970-03-11
Pawłowo Skockie	zespół parkowo-dworski		poł. XIX w.	2105/A z 1986-11-03
	dwór	ceglane	1870 r.	2105/A z 1986-11-03
	park		poł. XIX w.	2105/A z 1986-11-03
Pomarzanki	park		przełom XIX/XX w.	2023/A z 1985-09-11
Raczkowo	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	drewniane	1780 r.	2461/A z 1933-03-14, brak numeru z 1933-03-14
Rejowiec	zbor kalwiński, ob. kościół rzymskokatolicki filialny pw. Serca Jezusa	drewniane	1820 r.	1161/A z 1970-07-16
	dzwonnica	drewniane	1820 r.	1161/A z 1970-07-16
Roszkowo	pałac	ceglane	1. poł. XIX w.	1094/A z 1970-04-29
Rościno	zespół pałacowo-parkowy		koniec XIX w.	2234/A z 1992-05-22
	pałac	ceglane	koniec XIX w.	2234/A z 1992-05-22
	park		poł. XIX w.	2234/A z 1992-05-22
Stawiany	pałac	ceglane	1853 - 1854	1512/A z 1974-04-11
	spichlerz folwarczny	ceglane	1860 r.	1544/A z 1974-07-04
	aleja klonowa		data nieznana	2012/A z 1985-08-12
	park		poł. XIX w.	2012/A z 1985-08-12
	podwórze gospodarcze			2012/A z 1985-08-12
Stawiany Rejowiec	aleja klonowa		data nieznana	1141/Wlkp/A z 2022-06-29

3.3 Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Załącznik nr 1 do ZARZĄDZENIE NR 179/2019 Burmistrza Miasta i Gminy Skoki z 15.10.2019

Wykaz zabytków nieruchomych GEZ Gminy Skoki

nr karty	ANTONIEWO
	1/ ZESPÓŁ ZAKŁADU WYCHOWACZEGO, OB MŁODZIEŻOWY OŚRODEK WYCHOWAWCZY IM. J. KORCZAKA W MIEJSCOWOŚCI ANTONIEWO:
1	a/ szkoła, ob. budynek administracyjny (nr 11), mur. 1914,
2	b/ dom nr 1 (ob. nr 2), mur., pocz. XX,
3	c/ dom nr 2 (ob. nr 3), mur. pocz. XX,
4	d/ Internat I dom nr 3 (ob. nr 4), mur., 1914,
5	e/ Internat II- dom nr 4 (ob. nr 5), mur., 1914,
6	f/ Internat III- dom nr 5 (ob. 6), mur., 1914,
7	g/ dom nr 8, mur., l. 20-30 XX,
8	h/ budynek mieszkalny nauczycieli- dom nr 10, mur. 1914,
9	i/ budynek gospodarczy nr1/2 (ob. nr 2), 1 ćw. XX,
10	j/ budynek gospodarczy nr 4/5, 1 ćw. XX,
11	k/ ogrodzenie z bramą, mur., 1936.
	ANTONIEWO GÓRNE
	2/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
12	a/ dwór (rządówka), mur 4 ćw. XIX, rozbud. l.40. XX,
13	b/ stajnia, mur. 4 ćw. XIX,
14	c/ obora i świnia, mur. 4 ćw. XIX,
15	d/ jałownik, mur. 4 ćw. XIX,
16	e/ spichlerz i stodoła, mur. 4 ćw. XIX.
	BLIŻYCE
17	3/ SZKOŁA, mur. 1 ćw. XX w.- całkowicie przebudowana.
18	4/ SPICHLERZ DWORSKI (OB. DOM Z CZĘŚCIĄ GOSP.), mur. 1874.
19	5/ DOM NR 9 (PODWORSKI), mur., k. XIX.
20	6/ DOM NR 13, mur., 2 dek. XX.
21	7/ DOM NR 20, mur., 2 dek. XX.
22	8/ DOM NR 23, mur., 1 dek. XX.
23	9/ DOM NR 29, mur., k. XIX.
24	12/ DOM NR 8, mur. 1912.
25	11/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.18 ha.
	BRZEŻNO
26	12/ SZKOŁA (OB. DOM NR 16), mur., pocz. XX.
	13/ ZESPÓŁ DWORSKO- FOLWARCZNY:
27	a/ dwór z oficyną, mur., 2 poł. XIX,
28	b/ obora., mur., 2 poł. XIX,
29	c/ budynek inwentarski ze spichlerzem, mur. 2 poł. XIX.
30	14/ DOM NR 5, mur., k. XX w., przeb. l. 80 XX.
31	15/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.09 ha.

BUDZISZEWICE

- 32 16/ DOM NR 3, mur., pocz. XX.
33 17/ DOM NR 6, mur., pocz. XX.
34 18/ DOM NR 8, mur., pocz. XX.
35 19/ DOM NR 18 (dawna zagroda), mur., 1908.
20/ ZAGRODA NR 5:
36 a/ dom, mur. k. XIX,
37 b/ obora, mur. k. XIX,
38 c/ chlew, mur. k. XIX,
39 d/ stodoła, mur., 1900.
21/ ZAGRODA NR 9:
40 a/ dom, mur.-glin. k. XIX,
41 b/ obora, mur. l. 20. XX.
42 22/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 1,29 ha.
43 23/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. b.d.

CHOCISZEWO

- 24/ POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:
44 a/ dwór (rządówka), mur.-glin., pocz. XX,
45 b/ oficyna dworska, mur. 2 dek. XX,
46 c/ park, 2 poł. XIX,
47 d/ gorzelnia (przebud.), mur 2 poł. XIX,
48 e/ dom mieszkalny-dwojak, ob. nr 10, mur., pocz. XX.

CHOCISZEWKO

- 49 25/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. b.d.

DZWONOWO

- 50 26/ STODOŁA W DAWNYM ZESPOLE OW CZARNI, drewn., ok. poł. XIX.
51 Cmentarz ewangelicki XIX w.

GLINNO

- 27/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
52 a/ dwór, mur. 1 poł. XIX, dobud. oficyna 1920, rozbud. oficyna 1933,
53 b/ stajnia z kuźnią, wozownią i stelmacharnią., mur., 1927,
54 c/ spichlerz, mur., l. 20 XX,
55 d/ obora, mur., l. 20 XX,
56 e/ stodoła, mur., l 20 XX,
57 f/ park krajobrazowy, 1 poł. XIX,
58 g/ czworaki- wszystkie gruntownie przebudowane
59 h/ brama z ogrodzeniem, mur. l. 20. XX w.
60 28/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX nieczynny, pow. ok. 0.12 ha.

GRZYBOWICE

- 61 29/ DAWNA SZKOŁA OB. DOM NR 4, mur., pocz. XX.
62 30/ DOM NR 6, mur., pocz. XX.
31/ ZAGRODA NR 2:
63 a/ stodoła, mur., pocz. XX,
64 b/ chlew, mur., pocz. XX.
65 32/ CMENTARZ EWA, EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.39 ha.

GRZYBOWO

- 66 33/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX nieczynny, pow. ok. 0.15 ha.

JABŁKOWO

- 34/ ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FILIANEGO P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA:
67 a/ kościół, drewn., 1754,
68 b/ dzwonnica, drewn., 1754,
69 c/ cmentarz przykościelny, XV-XIX,
70 d/ grobowiec rodziny Brzeskich, mur., 1 poł. XIX.
35/ ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:
71 a/ pałac, mur., 1 poł. XIX, dobud. Skrzydeł pn. i pd., k. XIX lub p. XX,
72 b/ oficyna, mur. pocz. XX, przebud. I. 70 XX,
73 c/ gorzelnia, mur. 1905,
74 d/ park krajobrazowy, 1 poł. XIX,
75 e/ dom pracowników folwarcznych nr 3, mur., pocz. XX, przeb. I.70 XX,
76 f/ dom pracowników folwarcznych nr 4, mur., pocz. XX,
77 g/ dom pracowników folwarcznych nr 5, mur., pocz. XX,
78 h/ dom pracowników folwarcznych nr 9, mur., pocz. XX,
79 i/ dom pracowników folwarcznych nr 10, mur., I. 20 XX,
80 j/ dom pracowników folwarcznych nr 11, mur., pocz. XX,
81 k/ dom pracowników folwarcznych nr 13 (dawn. 11), pocz. XX.
82 36/ SZKOŁA (nr 12), mur., pocz. XX.

JABŁKÓWKO

- 83 37/ PARK KRAJOBRAZOWY, XIX.

JAGNIEWICE

- 38/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
84 a/ dwór, mur., ok.1880,
85 b/ stajnia (ob.budynek gospodarczy), mur. 1928,
86 c/ dom nr 8 (czworak), mur. pocz. k. XIX,
87 d/ dom nr 9 (czworak), mur. pocz. XX,
88 e/ rządówka ob. dom nr 11, pocz. XX,
89 f/ park krajobrazowy XIX-XX.

KAKULIN

- 90 39/ SZKOŁA, mur., pocz. XX.
40/ DOM NR 8, mur., pocz. XX (przebud.). Wykreślony
ZARZĄDZENIE NR 22/2020 BURMISTRZA MIASTA I GMINY
SKOKI
z dnia 4 lutego 2020 r.
- 91
92 41/ DOM NR 13, mur., pocz. XX.
93 42/ DOM NR 16 (OB. KLUB), mur. 1898, cz. przebud. l.70 XX.
94 43/ DOM NR 17, drewn. Około poł. XIX.
95 44/ DOM NR 18 (ob.19), mur., 4 ćw. XIX
96 Dom nr 19 (obecnie nr 21) pocz XX.
97 45/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.42 ha.

KUSZEWO

- 98 46/ SZKOŁA, mur., pocz. XX.
99 47/ DOM NR 6, mur., 2 dek. XX.
100 48/ DOM NR 12, mur.- szach., l. 20. XX.
101 49/ DOM NR 13, mur., pocz. XX.
102 50/ DOM NR 19, mur., k. XIX.
103 51/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX, nieczynny, pow. ok. 0.20 ha.

LECHLIN

- 52/ ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW STANISŁAWA BISKUPA:
104 a/ kościół, mur. 1839-1840, dobud. wieży z kruchtą zach. 1850,
105 b/ ogrodzenie z bramą, mur. ok. 1850,
106 c/ plebania, mur. pocz. XX,
107 d/ stodoła, szach. pocz. XX,
108 e/ cmentarz przykościelny, XIX,
109 f/ dom nr 8, mur., XIX/XX,
110 53/ SZKOŁA, mur. pocz. XX, rozbud. l.80/90 XX.
54/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
111 a/ dwór, ob. Dom mieszkalny , mur. pocz. XIX w, dobud. wieży 1840,
112 b/ stajnia, mur., l. 20 XX,
113 c/ obora, mur., l. 20 XX, przebudź,
114 d/ stodoła ze spichlerzem, mur. 1921,
115 e/ czworak (ob. nr 26), mur., ok. poł. XIX,
116 f/ park krajobrazowy, XIX.
117 55/ CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, XIX/XX czynny, pow. ok. 0.40 ha.
118 56/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX nieczynny, pow. b.d.

MIĄCZYNEK

- 119 61/ SZKOŁA (OB. DOM NR 7), mur., 1 ćw. XX.
62/ POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:
120 a/ dwór, mur., l. 20 XX,

- 121 b/ oficyna dworska, l. 20 XX.
122 63/ BUDYNEK GOSPODARCZY, OB. DOM NR 1, mur. pocz. XX.
123 64/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.22 ha.

NIEDARZYN

- 124 Cmentarz ewangelicki

ŁOSINIEC

- 125 57/ SZKOŁA (OB. DOM NR 23), mur. pocz. XX.
126 58/ DOM NR 27, mur., 1904.
127 59/ DOM NR 29, mur., k. XIX, przeb. poł. XX.
128 60/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.22 ha.

NIEDŹWIEDZINY

- 65/ ZAGRODA NR 9:
129 a/ dom, mur., 1910-1915,
130 b/ chlew, mur., pocz. XX.
131 66/ DOM NR 2, mur. pocz. XX.
132 67/ DOM NR 8, mur., pocz. XX.
133 68/ DOM NR 14, mur., pocz. XX.
134 69/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny

PAWŁOWO SKOCKIE

- 71/ ZESPÓŁ SZKOŁY:
135 a/ szkoła I, mur. pocz. XX,
136 b/ szkoła II, mur. pocz. XX,
137 c/ budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.
72/ ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:
138 a/ pałac, mur., 1 poł. XIX, rozbud. i przebud. l. 70 XIX i pocz. XX,
139 b/ park krajobrazowy, ok. poł. XIX,
140 c/ rządówka, mur., pocz. XX,
141 d/ gorzelnia, mur., k. XIX,
142 e/ spichlerz, mur., k. XIX,
143 f/ obora I, mur., pocz. XX,
144 g/ obora II, mur. pocz. XX.

POMARZANKI

- 73/ POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKO-FOLWARCZNEGO:
145 a/ park, k. XIX w.

POTRZANOWO

- 146 74/ DOM NR 3, drew. l. 40 XX.
147 75/ DOM NR 5, mur., pocz. XX.
148 76/ PAŁAC (DAW. DOM NR 88, OB. ul. Włókna 18), mur., l. 20 XX.

- 149 77/ PARK DWORSKI, XIX/XX.
150 78/ SZKOŁA , mur. pocz. XX- Szkolna 1.
151 79/ SZKOŁA (DAWN. POTRZANOWO KOLONIA), mur. pocz. XX- ul. Kolonia 3.
152 80/ SZKOŁA (DAWN. DOM NR 29, OB. NR 69), mur. pocz. XX- ul. Smolarki 3.
81/ ZAGRODA NR 37:
153 a/ dom, mur., pocz. XX,
154 82/ DOM NR 40, mur., pocz. XX.
83/ ZAGRODA NR 42:
155 a/ dom, mur. pocz. XX,
156 b/ obora, mur., pocz. XX.
157 81/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.25 ha.
158 84/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.11 ha.
159 85/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.26 ha.

RACZKOWO

- 86/ ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO, P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH:
160 a/ kościół, drewn., 1780-1782, rest. 1870,
161 b/ dzwonnica, drewn.1780.
162 c/ cmentarz przykościelny, XIX,
163 d/ plebania, mur. k. XIX,
164 e/ budynek gospodarczy, mur., XIX/XX,
165 f/ kaplica, mur., XIX/XX.
87/ POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU FOLWARCZNEGO:
166 a/ obora, mur. XIX/XX,
167 b/ stodoła (ob. magazyn), mur. XIX/XX.
168 88/ CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, XIX, czynny, pow. 0.83 ha.

RAKOJADY

- 89/ POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKO-FOLWARCZNEGO:
169 a/ dwór, mur., pocz. XX,
170 b/ spichlerz z wozownią, mur., pocz. XX.

REJOWIEC

- 90/ ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PARAFIALNEGO RZYMSKO-KATOLICKIEGO P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA:
171 a/ kościół, drewn., 1820,
172 b/ dzwonnica, drewn., 1820.
91/ ZESPÓŁ SZKOŁY:
173 a/ szkoła, mur. I. 20 XX,
174 b/ budynek gospodarczy, mur. I. 20 XX.
175 92/ DOM NR 11, mur., I. 20-30 XX.
176 93/ DOM NR 21, mur., 1939.
177 94/ BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU NR 21, mur., pocz. XX.
178 95/ DOM NR 26, mur., pocz. XX.

- 179 96/ DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX.
180 97/ DOM NR 28, mur. pocz. XX.
181 98/ DOM NR 29, mur., pocz. XX.
182 101/ PARK KRAJOBRAZOWY, XIX.
183 99/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX, nieczynny, pow.ok.0.25
184 100/ CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, 1/ 2 poł. XX (?), czynny, pow. 0.50 ha.

ROSZKOWO

- 102/ ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
185 a/ dworzec, mur. pocz. XX.
186 b/ szałet, mur., pocz. XX.
103/ ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:
187 a/ pałac, mur., 1844, rozbud. 2 poł. XIX, remont, po 1945 i l. 80. XX,
188 b/ park krajobrazowy, 1 poł. XIX,
189 c/ rządówka, mur. , pocz. XX,
190 d/ stajnia, mur., k. XIX,
191 e/ obora I, mur. k. XIX,
192 f/ obora II, mur. pocz. XX,
193 g/ chlewnia, mur. k. XIX,
194 h/ spichlerz, mur. k. XIX,
195 i/ stodoła, mur. k. XIX,
196 j/ gorzelnia, mur., k. XIX,

ROŚCINNO

- 104/ ZESPÓŁ PAŁACOWY:
197 a/ pałac, mur., 2 poł. XIX, rozbud. 1981,
198 b/ park krajobrazowy, 2 poł. XIX.
199 105/ SZKOŁA, OB. DOM NR 24, mur. pocz. XX.
200 106/ BUDYNEK REMIZY, mur. pocz. XX. (1903?).
201 107/ DOM NR 2 (DAW. OBORA FOLWARCZNA), mur. pocz. XX.
202 108/ DOM NR22 (DAW. FOLWARCZNY), mur., pocz. XX.
203 109/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX/XX nieczynny, pow. ok. 0.35 ha.
204 110/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.08 ha.

SŁAWA WIELKOPOLSKA

- 188/ ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
205 a/ dworzec, mur., 1 dek. XX.
206 b/ dom pracowników kolejowych, mur., 1 dek. XX.
207 nastawnia

STAWIANY

- 189/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
208 a/ dwór, mur., 1854, proj. Württemberg z Berlina (?),
209 b/ park krajobrazowy, poł. XIX,

- 210 c/ obora, mur., pocz. XX, przebud. I. 60 XX,
211 d/ spichlerz, mur., ok. 1860,
212 e/ kuźnia, ob. garaż, mur., 1840,
213 f/ czworak, mur., ok. poł. XIX, przebud.
214 190/ LEŚNICZÓWKA, mur., pocz. XX.
191/ ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
215 a/ dworzec (ob. dom nr 19), mur. pocz. XX,
216 b/ szalet, mur. pocz. XX,
217 c/ dom pracowników kolejowych (ob. nr 20), mur. pocz. XX.

SZCZODROCHOWO

- 192/ ZAGRODA NR 1:
218 a/ dom, mur., 1 ćw. XX,
219 b/ chlew, mur., 1 ćw. XX.
220 193/ DOM NR 2, mur., 1913.
221 194/ DOM NR 4, mur., 2 dek. XX.
222 195/ DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX, cz. przebud. I. 50 XX.
223 196/ DOM NR 11, mur., pocz. XX.
224 197/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.35 ha.

WYSOKA

- 225 198/ SZKOŁA, OB. DOM NR 9, mur., 1895.
199/ ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
226 a/ dwór (ob. nr 17), mur. 4 ćw. XIX,
227 b/ rządca (ob. nr 17), mur. 4 ćw. XIX,
228 c/ obora, mur., 4 ćw. XIX,
229 d/ stodoła, mur., 4 ćw. XIX,
230 e/ kurnik, mur., 4 ćw. XIX,
231 f/ dom nr 17a, mur., 1 dek. XX,
232 g/ dom pracowników folwarcznych- trojak ob. 11, mur. 4 ćw. XIX.
233 200/ DOM NR 8, mur. pocz. XX.
201/ ZAGRODA NR 10
234 a/ dom, mur., pocz. XX,
235 b/ stodoła z oborą, mur./drew. pocz. XX.
236 202/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, nieczynny, pow. ok. 0.21 ha.

SKOKI

- 237 111/ UKŁAD URBANISTYCZNY, od XVI do XIX wieku
112/ ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW MIKOŁAJA BISKUPA:
238 a/ kościół, szach., 1737, restaur. 1787, 1846, 1911, 1953,
239 b/ plebania (ob. ul. Kościelna 7), mur., I. 80. XIX,
240 c/ brama mur., XIX.

- 241 113/ KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, OB. RZYM.- KAT. FIL. P. W. ŚW. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA,
- 242 114/ ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY:
a/ pałac, mur., ok. 1870,
- 243 b/ park krajobrazowy, ok. 1870.
- 244 115/ ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
a/ dworzec, mur. ok. 1900,
- 245 b/ budynek gospodarczy, mur., ok. 1900,
- 246 c/ magazyn kolejowy, mur., ok. 1900,
- 247 d/ wieża ciśnień, mur., ok. 1900,
- 248 e/ dom pracowników kolejowych- ul. Ciastowicza 2, mur. ok. 1900,
- 249 f/ dom pracowników kolejowych- ul. Ciastowicza 4, mur. ok. 1900,
- 250 g/ dom pracowników kolejowych- ul. Ciastowicza 6, mur. ok. 1900,
- 251 h/ budynek gospodarczy – ul. Ciastowicza 4/6.
- 252 116/ POCZTA – ul. Kościelna, mur., pocz. XX.
- 253 117/ SZKOŁA – Poznańska nr 2, mur., ok. 1900.
- 254 118/ MŁYN (OB. DOM)- ul. Parkowa 7, mur. 1885, remont I. 80 XX.
- 255 119/ SPICHLERZ (OB. DOM)- ul. Zamkowa 5, mur. 2 poł. XIX.
- Ul. Ciastowicza**
- 256 122/ DOM NR 9, mur., ok. 1900.
- uk. Rogozińska**
- Zespół rzeźni
- 257 dom nr 8
- 258 budynek gospodarczy II
- 259 budynek gospodarczy II
- Ul. Jana Pawła II**
- 260 123/ DOM NR 1, mur., ok. 1900.
- 261 124/ DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX
- 262 125/ DOM NR 3, mur., ok. 1905.
- 263 126/ DOM NR 7, mur., I. 80 XX.
- 264 127/ DOM NR 11, mur., ok. 1914.
- 265 128/ DOM NR 13, mur., 2 poł. XIX.
- 266 129/ DOM NR 17, mur., 2 poł. XIX.
- 267 121/ GOSPODA SONNENBURGA (OB. DOM), ul. Jana Pawła II 19
- 268 130/ DOM NR 21, mur., ok. 1914.
- 269 131/ DOM NR 23, mur., ok. 1900.
- 270 132/ DOM NR 24, mur., pocz. 2 poł. XIX.
- 271 133/ DOM NR 25/27, mur., 4 ćw. XIX.
- 272 134/ DOM NR 28, mur., pocz. XX.
- 273 135/ DOM NR 30, mur., XIX/XX.
- 274 136/ DOM NR 35, mur., ok. poł. XIX.
- 275 137/ DOM NR 37, mur., pocz. XX.
- 276 138/ DOM NR 41, mur., ok. 1900.
- 277 139/ DOM NR 43, mur., pocz. XX.

- 278 140/ DOM NR 45, mur., pocz. XX.
Ul. Kazimierza Wielkiego
- 279 141/ DOM NR 3, mur., ok. 1880.
280 142/ DOM NR 7, mur., ok. 1910.
281 143/ DOM NR 8, mur., ok. 1900.
282 144/ DOM NR 9, mur., ok. 1910.
283 145/ DOM NR 10, mur., ok. 1900.
284 146/ DOM NR 12, mur., ok. 1900.
285 147/ DOM NR 18, mur., ok. 1900.
Pl. Kościelny
- 286 148/ DOM NR 1, mur., ok. 1880.
Ul. Kościelna
- 287 149/ DOM NR 2, mur., XIX/XX.
288 150/ DOM NR 4, mur., 1900.
289 151/ DOM NR 15, mur., XIX/XX.
Ul. Kręta
- 290 152/ DOM NR 2, mur., ok. 1900.
Ul. Parkowa
- 291 153/ DOM NR 2, mur., 1 poł. XIX.
292 154/ DOM NR 5, mur., 1907.
293 155/ DOM NR 6, mur.pocz. XX.
Pl. Powstańców Wielkopolskich
- 294 156/ DOM NR 1, mur., k. XIX.
295 157/ DOM NR 3, mur., l. 80 XIX.
296 158/ DOM NR 4, mur., ok. 1900.
297 159/ DOM NR 5, mur., 1913.
298 160/ DOM NR 6, mur., ok. 1900.
299 161/ DOM NR 7, mur., ok. 1900.
300 162/ DOM NR 8, mur., ok. poł. XIX.
301 163/ DOM NR 9, mur.-szach. k. XVIII.
302 164/ DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX.
303 165/ DOM NR 13, mur., ok. 1900.
304 166/ DOM NR 14, mur., 1 poł. XIX.
305 167/ DOM NR 18, mur., k. XIX.
Ul. Poznańska
- 306 168/ DOM NR 4, mur., ok. 1900.
307 169/ DOM NR 12, mur., ok. 1900.
308 170/ DOM NR 13, mur., ok. 1900.
309 171/ BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY NR 6, mur.
Ul. Rakojedzka
- 310 172/ DOM NR 2, mur., 1933.
Ul. Rogozińska
- 311 173/ DOM NR 11 (OB. NR 9), mur., l. 80 XX.

	Ul. Rynkowa
312	174/ DOM NR 2, mur. pocz. XX.
313	175/ DOM NR 4, mur. k. XIX.
	Ul. Rościńska
314	176/ DOM NR 5, mur., po poł. XIX.
315	177/ DOM NR 19, mur., przed 1910.
	Pl. Strażacki
316	178/ DOM NR 4, mur, XIX/XX.
	Ul. Strumykowa
317	179/ DOM NR 4, mur.,
	Ul. Wągrowiecka
318	180/ DOM NR 4, mur., 1905.
319	181/ DOM NR 6, mur., 1910.
320	182/ DOM NR 8, mur., 1905.
	Ul. Wodna
321	183/ DOM NR 1, mur., pocz. XX.
322	184/ WARSZTAT, mur., 1 ćw. XX.
323	185/ CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, XIX/XX, ul. Arcybiskupa Mariana Przykuckiego, czynny, pow. 1.14 ha.
324	187/ CMENTARZ EWANGELICKI, XIX, ul. Arcybiskupa Mariana Przykuckiego, nieczynny, pow. b.d.
325	186/ CMENTARZ ŻYDOWSKI, XIX, ul. Antoniewska, nieczynny, pow. 0.69 ha.

3.4 Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

3.4.1. Zabytkowe założenie urbanistyczne

SKOKI

Historyczny układ urbanistyczny miasta Skoki powstały od XVI do XIX w., nie jest wpisany do rejestru zabytków. Strefa ochrony układu urbanistycznego obejmuje obszar wyznaczony od zachodu i częściowo od północy korytarzem Małej Wełny, włącznie ze wzgórzem, na którym zlokalizowany jest dawny kościół ewangelicki. Od południa granicą strefy jest rów u podnóża wyniesienia, a od wschodu zabudowa ul. Ciastowicza wraz z założeniem pałacowo – parkowym.

3.4.2. Wykaz parków wpisanych do rejestru zabytków

Na terenie gminy Skoki zlokalizowanych jest 13 parków w tym 10 wpisanych do rejestru zabytków, wyszczególnionych w rozdziale 3.2 Obiekty wpisane do rejestru zabytków.

3.4.3. Zabytkowe cmentarze

Na terenie gminy znajduje się **29 zabytkowych cmentarzy**. We wrześniu 2018 odbyło się doniosłe wydarzenie odsłonięcia pomnika upamiętniającego cmentarz żydowski w Skokach.

Ich lokalizację oraz podstawowe informacje dotyczące funkcji, sposobu użytkowania, wielkości i własności prezentuje poniższe tabela.

L.p.	Miejscowość	Wyznanie	Sposób użytkowania cmentarza	Właściciel	Nr działki	Powierzchnia działki
1.	Bliżyce	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	88	0,18
2.	Brzeźno	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	26	0,09
3.	Budziszewice	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa ALP	9115/1	0,45
4.	Budziszewice	Poewangelicki	Nieczynny	b.d.	b.d.	b.d.
5.	Chociszewo	Poewangelicki	Nieczynny	b.d.	b.d.	b.d.
6.	Glinno (Niedarzyn)	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	34	0,12
7.	Grzybowice	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	63	0,39
8.	Grzybowo	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	116	0,15
9.	Jabłkowo	Rzymskokatolicki	Nieczynny	Własność kościelna	b.d.	b.d.
10.	Kakulin	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	105	0,42
11.	Kuszewo	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	174	0,20
12.	Lechlin	Rzymskokatolicki	Czynny	Parafia p.w. Św. Stanisława w Lechlinie	168	0,40
13.	Lechlinek	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa ALP Nadleśnictwo Durowo	9213/3	b.d.
14.	Lechlinek	Rzymskokatolicki	Czynny	b.d.	b.d.	0,4
15.	Łosiniec	Poewangelicki	Nieczynny	SP Wspólnota Wsi obok	84	0,22
16.	Miączynek	Poewangelicki	Nieczynny	b.d.	b.d.	0,22
17.	Niedarzyn	Poewangelicki	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
18.	Niedźwiedziny	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa	97	0,23
19.	Niedźwiedziny	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa	25	0,15

	(Dzwonowo)					
20.	Potrzeznowo	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	272	0,25
21.	Potrzeznowo	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	50	0,11
22.	Potrzeznowo	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	138	0,26
23.	Raczkowo	Rzymskokatolicki	Czynny	Parafia p.w. Wszystkich Świętych w Raczkowie	20	0,83
24.	Raczkowo	Rzymskokatolicki przykościelny	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
25.	Rejowiec	Poewangelicki	Nieczynny	Parafia p.w.	176/1	0,25
26.	Rejowiec	Rzymskokatolicki	Czynny	Parafia p.w. NS Pana Jezusa w Rejowcu	176/1, 177/1	0,50
27.	Rościno	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	30	0,35
28.	Rościno	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa ALP	9219/2	0,08
29.	Skoki ul. Antoniewska	Żydowski	Nieczynny	Związek żydowski	1001	0,69
30.	Skoki ul. Arcybiskupa Mariana Przykuckiego	Rzymskokatolicki	Czynny	Parafia pw. Św. Mikołaja w Skokach	109/1	1,14
31.	Skoki ul. Arcybiskupa Mariana Przykuckiego	Poewangelicki	Nieczynny	b.d.	b.d.	b.d.
32.	Szczodrocho wo	Poewangelicki	Nieczynny	Skarb Państwa ALP Nadleśnictwo Durowo	9198/4	0,35
33.	Wysoka	Poewangelicki	Nieczynny	Gmina Skoki	47	0,21

3.4.4. Park krajobrazowy i pomniki przyrody

Gmina Skoki wyróżnia się atrakcyjnym krajobrazem i ukształtowaniem terenu, co znalazło swoje odzwierciedlenie w ustanowieniu różnych form ochrony przyrody, w tym Parku Krajobrazowego „Puszcza Zielonka”. Park ten został utworzony Rozporządzeniem Nr 6/93 Wojewody Poznańskiego z dnia 20 września 1993 r. (Dz. Urz. Woj. Poznańskiego Nr 13, poz. 144), zmienionym Rozporządzeniem Nr 10/04 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 26 stycznia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego Nr 14, poz. 415). Park zajmuje łącznie powierzchnię 11 999,61 ha (w tym na terenie gminy Skoki 1 093,49 ha). W skład Parku wchodzi głównie atrakcyjne pod względem przyrodniczym obszary lasów i jezior oraz niewielkie powierzchnie gruntów ornych i łąk, natomiast atrakcyjność kulturową Parku i jego otoczenia podnoszą zabytki kultury materialnej, w szczególności charakterystyczne dla otoczenia Puszczy Zielonki kościoły drewniane – niegdyś budowane powszechnie w tej technologii ze względu na łatwą dostępność budulca. Na terenie gminy Skoki zachowały się trzy z takich kościołów: kościół pw. św. Michała Archanioła w Jabłkowie, kościół par. pw. Wszystkich Świętych w Raczkowie, kościół pw. Serca Jezusa w Rejowcu. W skład Szlaku Kościołów Drewnianych w Puszczy Zielonce wchodzi ponadto szachulcowy kościół par. pw. św. Mikołaja Biskupa w Skokach.

Składnikiem krajobrazu kulturowego jest również część spośród ustanowionych na terenie gminy pomników przyrody, współtworząca otoczenie zabytkowych obiektów budowlanych.

3.5 Zabytki ruchome

3.5.1. Wykaz najcenniejszych zabytków ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków

Na terenie gminy Skoki, znajdują się zabytki ruchome w kościołach **p.w. Św. Mikołaja w Skokach**, kościoła **p.w. Wszystkich Świętych w Raczkowie**, kościoła **p.w. Św. Michała Archanioła w Jabłkowie** (wpisane do rejestru zabytków) oraz wyposażenie kościoła p.w. Św. Stanisława Biskupa w Lechlinie oraz dawnego kościoła ewangelickiego, obecnie rzymsko- katolickiego p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rejowcu. Ponadto na terenie gminy znajdują się liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne.

JABŁKOWO

1/ WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA, nr rejestru 131/Wlkp/B z 19.08.2008r. - 26 pozycji.

RACZKOWO

2/ WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ KOŚCIOŁA P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH, nr rejestru 223/Wlkp/B z 23.04.2012r.- 17 pozycji.

SKOKI

3/ WYPOSAŻENIE I WYSTRÓJ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. MIKOŁAJA BISKUPA w Skokach, nr rejestru 132/Wlkp/B z dnia 19.08.2008r. - 40 pozycji.

3.6 Zabytki archeologiczne

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

BRZEŻNO

1/ GRODZISKO STOŻKOWATE (BRZEŻNO STAN. 1- AZP 47-29/4), nr rej. 2055/A z 20.01.1986.

GLINNO

2/ GRODZISKO STOŻKOWATE (GLINNO STAN. 1- AZP 47-31/1), nr rej. 1745/A z 27.02.1976.

JABŁKOWO

3/ CMENTARZYSKO POPIELNICOWE KULTURY POMORSKIEJ (JABŁKOWO STAN. 1- AZP 47-31/46), nr rej. 1656/A z 14.12.1974.

NIEDŹWIEDZINY

4/ KOMPLEKS OSADNICZY W MIEJSCOWOŚCI NIEDŹWIEDZINY (PRZYSIÓLEK DZWONOWO): PÓŹNOŚREDNIOWIECZNE MIASTO LOKACYJNE, NOWOŻYTNA WIEŚ (NIEDŹWIEDZINY STAN. 6-AZP 48-29/139), CMENTARZYSKO SZKIELETOWE (NIEDŹWIEDZINY STAN. 24-AZP 48-29/164), nr rej. 460/Wlkp/C z 27.04.2022.

SŁAWICA

5/ STANOWISKO WIELOKULTUROWE- OSADA i CMENTARZYSKO (SŁAWICA STAN. 1- AZP 48-29/127), nr rej. 2334/A z 01.02.1995.

STAWIANY

6/ STANOWISKO WIELOKULTUROWE (STAWIANY STAN. 48-AZP 48-30/95), nr rej. 103/Wlkp/C z 15.03.2012 (daw. 2336/A z 02.02.1995).

3.6.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej na terenie gminy

BRZEŻNO

GRODZISKO STOŻKOWATE (BRZEŻNO STAN. 1), nr rej. 2055/A z 20.01.1986.

GLINNO

GRODZISKO STOŻKOWATE (GLINNO STAN.1- AZP 47-31/1), nr rej. 1745/A z 27.02.1976.

JABŁKOWO

GRODZISKO STOŻKOWATE (JABŁKOKOWO, STAN. 2- AZP 47-31/47).

POMARZANKI

GRODZISKO STOŻKOWATE (POMARZANKI, STAN. 1- AZP 47-31/4103).

Na terenie Gminy znajdują się dwa stanowiska - grodziska, o dobrze zachowanej własnej formie krajobrazowej. Mają one bardzo dużą wartość poznawczą. Położone w lesie grodzisko w Brzeźnie i wśród łąk w Glinnie są dość dobrze zachowane i nie wymagają dodatkowych zabiegów konserwatorskich. Zagrożenie dla obiektów stanowią nielegalni poszukiwacze z wykrywaczami metalu.

Ponadto Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków wydał decyzję nr 98/2019 z dnia 09.04.2019 r. ustalającą zakres i sposób eksploatacji gruntów dla stanowiska archeologicznego Stawiany stan. 48, obszar AZP 48-30/95, zlokalizowanego w części na dz. nr ewid. 9, obręb Stawiany, gm. Skoki, powiat wągrowiecki, woj. Wielkopolskie, w granicach obszaru wpisanego do rejestru zabytków pod nr 2336A, decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu z dnia 2 lutego 1995 r., L. dz. PSOZ-801/12/R w następujący sposób: w celu zachowania wartości zabytkowych obiektu wpisanego do rejestru, teren przedmiotowego stanowiska archeologicznego zlokalizowanego w części na dz. nr ewid. 9, obręb Stawiany w granicach obszaru wpisanego do rejestru zabytków winien stanowić nieużytek. Prowadzenie wszelkich prac ziemnych (w tym orki) na obszarze zabytkowego obiektu prowadzi do jego bezpowrotnego niszczenia.

3.6.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych

Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych na terenie gminy zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków łącznie z funkcją oraz analizą chronologiczną.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	LICZBA OGÓŁEM	W tym stanowiska wpisane do rejestru zabytków
a. grodziska	4	2
b. osady	927	2
c. cmentarzyska	31	3
d. inne (archiwalne o nieznannej lokalizacji)	52	X

Dane na podstawie Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych (GEZA 2018, cz. aktualizacja 2022)

Jak wynika z badań archeologicznych prowadzonych na obszarach obejmujących gminę Skoki, teren ten był intensywnie zasiedlony przez wszystkie okresy, od pradziejów, począwszy od środkowej epoki kamienia mezolitu, przez neolit, kulturę łużycką, kulturę przeworską, wczesnopolską i okres wczesnego średniowiecza po okres nowożytny, czego egzemplifikacją jest 1000 stanowisk (w tym archiwalnych). W kartach Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych (przygotowanych w 2011 r. i zweryfikowanych w marcu 2018 r.) ujętych zostało 927 stanowisk o znanej lokalizacji. Wśród nich jest 7 stanowisk wpisanych do rejestru zabytków WVKZ w Poznaniu, podlegających ścisłej ochronie konserwatorskiej. Stanowią one zapewne tylko część wszystkich stanowisk z terenu gminy i powyższe dane mogą ulegać zmianie w toku dalszego archeologicznego rozpoznania terenu.

Analiza kulturowo-chronologiczna osadnictwa na terenie gminy, wykazała szczególną intensywność zasiedlenia w epoce kamienia, kulturze łużyckiej i okresie wczesnego średniowiecza. Osadnictwo koncentruje się przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. Teren gminy Skoki, położony jest w obrębie wysoczyzny morenowej wchodzącej w skład Pojezierza Gnieźnieńskiego. Rzeźba terenu jest urozmaicona licznymi wzniesieniami, przedzielonymi często zabagnionymi obniżeniami. Sieć hydrograficzną tworzy przede wszystkim rzeka Mała Welną, o bardzo krętym na terenie gminy przebiegu wraz ze swymi skanalizowanymi dziś dopływami. Istotnym elementem sieci hydrograficznej są także liczne jeziora polodowcowe, w tym największe Budziszewskie, Maciejak, Rościńskie, Włókna, Brzeźno. Tereny wzdłuż cieków wodnych szczególnie atrakcyjne dla osadnictwa urozmaicone są rozcięciami erozyjnymi i cyplami. Na terenie gminy wyróżniono kilka szczególnych skupisk osadniczych. Występują one w następujących rejonach:

- **Rejon Potrzebanowo- Brzeźno**
- **Rejon Skoki**
- **Rejon Lechlin**
- **Rejon Łosiniec-Roszkowo**
- **Rejon Rościńno- Grzybowice**
- **Rejon Pawłowo Skockie- Stawiany-Wysoka**
- **Rejon Jabłkowa.**

Wśród najcenniejszych stanowisk archeologicznych, o największym potencjale poznawczym znajdujących się na terenie gminy wymienia się następujące stanowiska:

Rejowiec 2- AZP 48-30/2 osada WŚ,
Wysoka 3- AZP48-30/10 osada N, KŁ,

Wysoka 19- AZP 48-30/32 osada OWR,
Niedźwiedziny 13- AZP 48-30/116 osada OWR,
Stawica 10- AZP 48-29/136 osada N, WŚ,
Stawiany 22- AZP 48-30/69 osada OWR, WŚ,
Stawiany 61- AZP 48-30/108 osada EK, N, KP, OWR,
Niedźwiedziny 15- AZP 48-30/118 osada OWR,
Niedźwiedziny 16- AZP 48-30/119 osada OWR,
Jagniewice 15- AZP 48-31/3 osada N, KŁ, cmentarzysko KP,
Wysoka 24- AZP 48-31/11 osada OWR,
Wysoka 25- AZP 48-31/12 osada KŁ, OWR,
Wysoka 26- AZP 48-31/13 osada KŁ, OWR,
Wysoka 28- AZP 48-31/15 osada OWR,
Szczodrochowo 13- AZP 47-29/1 osada N, KŁ,
Brzeźno 2- AZP 47-29/5 osada N, WŚ, cmentarzysko KP,
Potrzebno 3- AZP 47-29/79 osada N, KP, WŚ,
Potrzebno 5- AZP 47-29/81 osada EK, WEB,
Potrzebno 8- AZP 47-29/85 osada N,
Rościno 7- AZP 47-29/229 osada WŚ,
Skoki 7- AZP 47-29/234 osada EK, N,
Rościno 5- AZP 47-30/1 osada N, WEB, OWR,
Skoki 1- AZP 47-30/12 osada EK, N, KŁ,
Skoki 2- AZP 47-30/13 osada N,
Skoki 4- AZP 47-30/15 osada EK, N, KŁ,
Skoki 33 47-30/32 osada N, KŁ,
Jagniewice 6- AZP 47-31/18 osada WŚ,
Raczkowo 4- AZP 47-31/28 osada OWR,
Jabłkowo 2- AZP 47-31/47 grodzisko,
Pomorzanki 1- AZP 47-31/103 grodzisko,
Pomorzanki 13- AZP 47-31/115 osada WŚ,
Grzybowo 22- AZP 46-29/22 osada N,
Rościno 40- AZP 46-29/80 osada N, KŁ, OWR,
Lechlin 12- AZP 46-29/108 osada OWR, WŚ,
Lechlin 18- AZP 46-29/114 osada N, KŁ, WŚ,
Kakulin 17- AZP 56-31/275 osada OWR,
Kakulin 19- AZP 56-31/277 osada KŁ, OWR, WŚ,
Łosiniec 21- AZP 45-30/21 osada KŁ,
Kakulin 13- AZP 56-31/271 osada N, KP, OWR,

Kakulin 18- AZP 56-31/276 osada N, OWR, WŚ,
Potrzeznowo 85- AZP 47-29/162 osada OWR, WŚ,
Niedźwiedziny (Dzwonowo) 5- AZP 48-29/138, osada KŁ, PŚ, NOW,
Niedźwiedziny (Dzwonowo) 6- AZP 48-29/139, miasto lokacyjne PŚ, osada NOW,
Niedźwiedziny (Dzwonowo) 24- AZP 48-29/164, cmentarz przykościelny PŚ, NOW,
Niedźwiedziny (Dzwonowo) 26- AZP 48-29/166 osada WŚ.

Są to interesujące pod względem usytuowania i zachowanego materiału osady i cmentarzyska, na których dominuje osadnictwo kultur neolitycznych, epoki brązu oraz z okresu wpływów rzymskich. Wymienione stanowiska mają dużą wartość poznawczą, reprezentatywną dla badań nad pradziejami i historią tej strefy Wielkopolski. Na szczególną uwagę zasługują grodziska wczesnośredniowieczne w Jabłkowie i Pomorzankach, osady neolityczne (Wysoka, stan. 3, Sławica, stan. 10, Szczodrochowo, stan. 13, Potrzeznowo, stan. 8, Grzybowo, stan. 22), cmentarzyska ludności kultury pomorskiej w Jagniewicach i Brzeźnie a także osady wielokulturowe skupiające osadnictwo pradziejowe poprzez mezolit, neolit, epokę brązu, okres wpływów rzymskich po wczesne średniowiecze (Stawiany, stan. 61, Rościno, stan. 5, 40, Kakulin, stan. 13, 18, 19). W przypadku każdego z tych stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni.

Wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy podlegają ochronie konserwatorskiej w myśl Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. Część stanowisk znana jest tylko na podstawie danych archiwalnych z końca XIX w. bądź początków XX w., bez dokładnej lokalizacji, określającej zazwyczaj tylko miejscowość. Większość stanowisk rozpoznana jest na podstawie szczegółowych badań powierzchniowych w ramach programu Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jest to jednak rozpoznanie wstępne, przy którym określenie zarówno funkcji, jak i wartości poznawczej stanowiska może ulec zmianie po przeprowadzeniu prac wykopaliskowych. Dodatkowo zasięg stanowiska wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych nie zawsze jest zasięgiem, który dokładnie odpowiada występowaniu pozostałości pradziejowego osadnictwa pod ziemią. Wyznaczony na mapach obszar stanowiska należy traktować orientacyjnie, może się bowiem okazać w trakcie realizacji prac ziemnych, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie stanowisk lokalizowanych na podstawie obserwacji powierzchniowych.

Aby zapewnić prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych należy:

- respektować wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wprowadzić zapis zapewniający prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych, tj. założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków.

Ponadto, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas prowadzenia prac inwestycyjnych ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych na terenie działki, w granicy inwestycji. Prowadzenie badań archeologicznych wymaga uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje zakaz prowadzenia wszelkich działań naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Wszelkie prace związane z zagospodarowaniem i zabudową stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru szczegółowo reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków określono w oparciu o *Raport o stanie zabytków w gminie Skoki*, wykonany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu w 2004 r. *Informacje o stanie zabytków w powiecie wągrowieckim* z 2014 r. oraz kolejne prospekcje terenowe, przeprowadzone w latach 2010-2013 i 2018 r., związane z tworzeniem i weryfikacją gminnej ewidencji zabytków. Do obiektów najbardziej zagrożonych i pilnie wymagających prac remontowych należą zespoły rezydencjalne w **Jagniewicach, Pawłowie Skockim, Roszkowie i Stawianach**. Niepodjęcie w najbliższych latach przez właścicieli tych obiektów prac zabezpieczających i remontowych może doprowadzić do ich całkowitej zagłady. Budynki pałaców oraz dworów, obecnie nieużytkowane lub użytkowane niewłaściwie ulegają systematycznej degradacji, a ich stan techniczny jest bardzo zły. Dotyczy to także nie wpisanych do rejestru obiektów w Antoniewie Górnym, Potrzebanowie i Wysokiej. W ciągu ostatnich lat znacznie pogorszył się stan dworu w Brzeźnie, gdzie zawaleniu uległa dawna oficyna dworska. W równie złym stanie są otaczające obiekty rezydencjalne parki we wspomnianych miejscowościach oraz

Chociszewie i Jabłkowie. Całkowitej zagładzie uległ zespół dworsko-folwarczny w **Pomarzankach**. Nie zachował się do dziś żaden budynek, a niepielęgnowany park dworski jest w bardzo złym stanie. W nieco lepszym stanie technicznym są nieujęty w rejestrze zabytków dwór w **Glinnie**. Dobry stan zachowania, odzwierciedlający właściwy sposób użytkowania, prezentują dziś dwory i otaczające je parki w **Lechlinie, Skokach i Rościnnie**, a także częściowo wyremontowany dwór w **Jabłkowie**. Stan zachowania zabudowań folwarcznych na terenie gminy jest zróżnicowany. W trakcie prospekcji w 2013 r. do najlepiej zachowanych obiektów należały budynki folwarczne w **Jabłkowie, Pawłowie Skockim, Roszkowie i Stawianach**. W Jabłkowie w ciągu ostatnich lat zostały częściowo rozebrane dawne zabudowania folwarczne (stajnia i magazyn), a nieużytkowane zabudowania w Raczkowie, Roszkowie i Stawianach ulegają systematycznej degradacji.

Jako dobry i bardzo dobry należy ocenić stan zachowania i techniczny znajdujących się na terenie gminy obiektów sakralnych w **Jabłkowie** (kościół i dzwonnica), **Lechlinie** (kościół, plebania i ogrodzenie), **Rejowcu, Raczkowie** (kościół, dzwonnica i plebania) oraz **Skokach**. W wyniku przeprowadzonych w ostatnich latach remontów w znacznym stopniu poprawił się stan zachowania kościoła **p.w. Św. Mikołaja w Skokach**. W bardzo dobrym stanie jest również zespół budynków w zakładzie wychowawczym w **Antoniewie** będący własnością powiatu wągrowieckiego. Na ogół w dostateczny stan prezentuje większość zabytkowych budynków użyteczności publicznej (**poczta i dworce**), znajdujących się w zasobach gminnej ewidencji zabytków. Dworce kolejowe w Skokach i Roszkowie przewidziane są w najbliższych latach do rewitalizacji. W 2019 r. wyremontowano dach dworca w Sławie Wielkopolskiej, a w 2020 r. dach dworca w Skokach.

W ostatnich latach podjęto prace remontowe w znacznej części zabytkowych budynków mieszkalnych położonych na terenie gminy (ujętych w gminnej ewidencji zabytków). Zakres prowadzonych, przeważnie przez prywatnych właścicieli lub użytkowników prac remontowych, obejmuje najczęściej wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynków i wymianę pokrycia dachowego. Często pracom tym towarzyszy nieprawidłowe powiększanie otworów okiennych bądź ich całkowite zamurowywanie. Z jednej strony zahamowany został proces degradacji tych obiektów, z drugiej często zatarciu uległ ich pierwotny wygląd i charakter. Problem ten dotyczy zarówno zabudowy miejskiej w Skokach, jak i wiejskiej w tym zespołach folwarcznych.

Do gminy Skoki należy kilkanaście obiektów zabytkowych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. W większości są to budynki szkolne: w **Skokach, Jabłkowie, Lechlinie, Łosińcu, Pawłowie Skockim, Potrzeznowie** (ul. Szkolna 1), oraz **Rejowcu**. Stan zachowania i techniczny większości z nich jest dobry lub dostateczny. W 2016 r.

przeprowadzono modernizację pokrycia dachowego szkoły w **Skokach**, w 2017 r. szkół w Jabłkowie i Rejowcu. W bardzo dobrym stanie technicznym jest odrestaurowany dom przy pl. Powstańców Wielkopolskich 18 w Skokach. W nieco gorszym stanie jest kilka domów mieszkalnych, które stanowią własność komunalną: są to domy w **Budziszewicach** (nr 6, 8, 9), dawny pałac w **Potrzeńcu** (ul. Włókna 18) oraz mieszczący bibliotekę dom nr 11 w **Rejowcu**.

W przypadku znajdujących się w rejestrze stanowisk archeologicznych w bardzo dobrym stanie zachowania i nie zagrożone są obydwa grodziska wczesnośredniowieczne w **Glinnie** oraz **Brzeźnie**. Pozostałe trzy stanowiska wpisane do rejestru zabytków w **Jabłkowie**, **Sławicy i Stawianach** położone są na obszarach użytkowanych rolniczo. Do najlepiej zachowanych stanowisk należą te, które zlokalizowane są w obrębie dużych kompleksów leśnych oraz na obszarach stanowiących obecnie nieużytki rolnicze i tereny mało atrakcyjne dla budownictwa. Dobrym przykładem takich stanowisk oprócz wspomnianych grodzisk w Glinnie i Brzeźnie jest wpisany do rejestru zabytków średniowieczny kompleks osadniczy w **Dzwonowie**.

Ponieważ osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne grupuje się przede wszystkim wokół jezior i wzdłuż cieków wodnych, szczególnie atrakcyjnych dla turystyki i rekreacji, dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowopowstające osiedla mieszkaniowe i domków letniskowych. Ochrona stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych, przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w **planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego** oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Szczególnie zagrożonym obszarem pod względem konserwatorskim są znajdujące się na terenie gminy zabytkowe cmentarze (w większości ewangelickie). Pozbawione opieki i dozoru ulegają postępującej degradacji. W kilku przypadkach służą one, jako nielegalne wysypiska śmieci. Zacierany jest pierwotny układ alejek, teren zarasta samosiejkami drzew i krzewów, a nagrobki są dewastowane lub zapadają się. Niemniej w ostatnich latach, z inicjatywy mieszkańców, przeprowadzono uprzątnięcie dawnych cmentarzy ewangelickich w Brzeźnie i Potrzeńcu, a także grobowca rodziny Rejów w Skokach.

4.2 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Skoki

Studium zostało przyjęte uchwałą Rady Miasta Gminy Skoki Nr XLVI/279/10 w dniu 24 czerwca 2010 roku. Następnie uchwałą Nr XXV/211/2021 Rady Miejskiej Gminy Skoki z dnia 4 lutego 2021 r. dokonano zmiany Studium.

W części I studium (UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY), w rozdziale 4. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury:

- W podrozdziale 4.1. został przedstawiony zarys historii Gminy Skoki.
- W podrozdziale 4.2. zostały wymienione obiekty z terenu gminy wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego.
- W podrozdziale 4.3. zostały wymienione obiekty zabytkowe wpisane do gminnej ewidencji zabytków.
- W podrozdziale 4.4 zostały wymienione obszary objęte ochroną konserwatorską, w tym: historyczny układ urbanistyczny miasta Skoki (bez powołania się na konkretny akt prawny) oraz 27 cmentarzy i miejsc pocmentarnych z terenu gminy.

W rozdziale 6 (Infrastruktura społeczna), podrozdziale 6.4. kultura i sport zamieszczona jest informacja dotycząca Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Skokach im Eugeniusza Paukszty: W 2001 roku rozszerzono działalność biblioteki o dział kulturalny, w ramach którego powołano regionalną izbę pamięci.

W rozdziale 10 (Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy), w sporządzonej analizie SWOT wśród mocnych stron wymieniono: korzystne warunki do lokalizacji usług turystyczno-wypoczynkowych oraz dużą atrakcyjność turystyczno-wypoczynkową gminy.

W rozdziale 11 wymieniono obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy (łącznie 22 uchwalone do lutego 2008 roku).

W części II studium (KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO), w rozdziale 1, podrozdziale 1.1 (Cele i zadania polityki przestrzennej gminy), w podpunkcie b, powołano się na założenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego, a w tym:

- ochronę charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni, kapliczek, krzyży i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej,

- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności etnicznej form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych regionach województwa,
- twórcze wykorzystanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwołanie się do architektury regionalnej, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W podpunkcie c, powołano się na Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013. Jednym z założeń tego program było stworzenie "Szlaku kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka". Programem zostało objętych 12 drewnianych kościołów na terenie Międzygminnego Związku "Puszcza Zielonka", w tym 4 kościoły z terenu gminy: w Skokach, Jabłkowie, Raczkowie i Rejowcu.

W rozdziale 4 (Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego I zabytków dóbr kultury współczesnej), w podrozdziale 4.1, dotyczącym ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków stwierdzono:

W odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków w przypadku:

- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywania robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenia badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenia badań archeologicznych;
- przemieszczania zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałego przeniesienia zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywania podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiany przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczania na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z wyłączeniem znaków informujących o tym, że zabytek podlega ochronie po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Natomiast w podrozdziale 4. dotyczącym ochrony konserwatorskiej Studium wskazuje, że należy m.in. wprowadzić instrumenty ochrony w odniesieniu do planowania przestrzennego w postaci stref ochrony konserwatorskiej, określanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Strefy te powinny być ustalane stosownie do potrzeb i rangi wartości chronionych obiektów.

4.3 Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju gminy

Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skoki na lata 2014-2020 straciła aktualność, natomiast trwają prace nad nową Strategią.

4.4 Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

W gminie Skoki obowiązuje obecnie 46 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- Pawłowo Skockie, uchwała nr L.306.98 z dnia 16.06.1998 r.
- Sławica, uchwała nr L.307.98 z dnia 16.06.1998 r.
- Potrzebowo, uchwała nr VI.36.99 z dnia 10.02.1999 r.
- Niedźwiedziny, uchwała nr VIII.43.99 z dnia 15.03.1999 r.
- Potrzebowo, uchwała nr XX.151.2000 z dnia 28.02.2000 r.
- Rościno, uchwała nr XXI.165.2000 z dnia 12.04.2000 r.
- Potrzebowo, uchwała nr XXIV.202.2000 z dnia 27.09.2000 r.
- Skoki, uchwała nr XXXI.278.2001 z dnia 28.09.2001 r.
- Rościno, uchwała nr XXXII.300.2001 z dnia 22.11.2001 r.
- Skoki uchwała, nr XXXVI.339.2002 z dnia 26.06.2002 r.
- Niedźwiedziny, Rejowiec, uchwała nr XXXVI.340.2002 z dnia 26.06.2002 r.
- Potrzebowo, uchwała nr V.32.2003 z dnia 29.01.2003 r.
- Grzybowo, uchwała nr V.33.2003 z dnia 29.01.2003 r.
- Grzybowo, uchwała nr XXXVI.218.2005 z dnia 16.06.2005 r.
- Rejowiec, Szczodrochowo, uchwała nr XXXVIII.237.2005 z dnia 14.09.2005 r.
- Rejowiec, uchwała nr XI.85.2007 z dnia 27.09.2007 r.
- Rejowiec, uchwała nr XI.86.2007 z dnia 27.09.2007 r.
- Rejowiec, uchwała nr XI.87.2007 z dnia 27.09.2007 r.
- Niedźwiedziny, uchwała nr XI.88.2007 z dnia 27.09.2007 r.
- Rościno, uchwała nr XI.89.2007 z dnia 27.09.2007 r.
- Skoki, uchwała nr XVI.114.2008 z dnia 21.02.2008 r.
- Potrzebowo, uchwała nr XXIII.153.2008 z dnia 25.09.2008 r.

- Skoki, uchwała nr XXIX.205.2009 z dnia 19.03.2009 r.
- Pawłowo Skockie, uchwała nr XXXV.234.2009 z dnia 17.09.2009 r.
- Raczkowo, uchwała nr XXXV.235.2009 z dnia 17.09.2009 r.
- Niedźwiedziny, uchwała nr XXXV.236.2009 z dnia 17.09.2009 r.
- Sława Wlkp., uchwała nr XXXVI.245.09 z dnia 27.10.2009 r.
- Skoki, uchwała nr X.76.2011 z dnia 27.10.2011 r.
- Brzeźno, uchwała nr XIV.95.2012 z dnia 02.02.2012 r.
- Potrzeznowo, uchwała nr XIV.96.2012 z dnia 02.02.2012 r.
- Sławica, uchwała nr XIV.97.2012 z dnia 02.02.2012 r.
- Szczodrochowo, uchwała nr XIV.98.2012 z dnia 02.02.2012 r.
- Rościno, uchwała nr XV.104.2012 z dnia 29.03.2012 r.
- Potrzeznowo, uchwała nr XV.105.2012 z dnia 29.03.2012 r.
- Rościno, uchwała nr XV.106.2012 z dnia 29.03.2012 r.
- Potrzeznowo, uchwała nr XV.107.2012 z dnia 29.03.2012 r.
- Potrzeznowo uchwała V.26.2019 z dnia 28.02.2019 r.
- Skoki - Sława Wielkopolska, uchwała nr X.69.2019 z dnia 29.08.2019 r.
- Skoki, uchwała nr X/70/2019 z dnia 29.08.2019 r.
- Skoki – Roszkowo, uchwała nr XII.92.2019 r.
- cz. m. Skoki, uchwała nr XVIII.149.2020 w sprawie zmiany mpzp z dnia 04.06.2020 r.
- Sława Wielkopolska, uchwała nr XXII.194.2020 r.
- Brzeźno, uchwała nr XXVIII.255.2021 z dnia 18.05.2021 r.
- Potrzeznowo, uchwała nr XXIX.259.2021 z dnia 15.06.2021 r.
- Rejowiec, Stawiany, Niedźwiedziny (PERN), uchwała nr XXXIII.283.2021 z dnia 23.09.2021 r.
- Roszkówko, uchwała nr XXXIV.297.2021 z dnia 04.11.2021 r.

W większości przyjętych przez Radę Miejską Gminy Skoki uchwał, w przepisach ogólnych lub szczegółowych znajduje się paragraf dotyczący zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Nakazują one:

- uzgadnianie z właściwym organem służby ochrony zabytków prac ziemnych związanych z zabudowaniem lub zagospodarowaniem terenu zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, oznaczonych na rysunkach planów, w celu ustalenia obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych, zgodnie z odrębnymi przepisami,

- w razie natrafienia w trakcie prac ziemnych na obiekty archeologiczne, zabezpieczenie terenu i niezwłoczne powiadomienie odpowiednich organów ochrony zabytków, a następnie przystąpienie do archeologicznych badań ratowniczych.

4.5 Uwarunkowania wynikające z Programu Rewitalizacji dla miasta i gminy Skoki na lata 2017-2023.

Program został przyjęty Uchwałą Rady Miasta i Gminy Skoki Nr XXXIII/243/2017 w dniu 24 października 2017 r. W programie rewitalizacji gminy wskazano obszary, które zdiagnozowano jako obszary zdegradowane. Na wyznaczonym obszarze zdegradowanym mieszka 5318 osób (56,9% mieszkańców Miasta i Gminy Skoki).

Rozpoznanie problemów występujących w gminie Skoki, pozwoliło na wyznaczenie na podstawie wskaźników jakościowych obszaru rewitalizacji i umożliwiło wskazanie terenów najbardziej wymagających wsparcia. Do rewitalizacji wskazano obszary sołectw Roszkowo, Roszkówko, Sławę Wielkopolską, Szczodrochowo oraz obszary w 3 i 4 w strefie miasta Skoki oraz część ulic ze strefy 1, tj. ul. Jana Pawła II, Ogrodowa, Rynkowa, Kręta, Strumykowa, Parkowa, Kościelna, Plac Powstańców Wielkopolskich i Plac Strażacki.

Za podstawowe cele oraz kierunki działań rewitalizacji w ramach Programu Rewitalizacji Miasta i Gminy Skoki na lata 2017-2023 uznano m.in. *Tworzenie bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni, a w tym m.in. Dbłość o dziedzictwo kulturowe obszaru w ramach celu*

W Programie Rewitalizacji zaprezentowano w formie tabelarycznej listę planowanych podstawowych projektów rewitalizacyjnych zgłoszonych do programu rewitalizacji na lata 2017-2023. Wśród projektów podstawowych wymieniono m. in.:

- Projekt 1 - Modernizacja budynku dworca kolejowego w Roszkowie na cele społeczno – kulturalno - edukacyjne.
- Projekt 3 - Przebudowa z adaptacją spichlerza zespołu dworsko-folwarcznego w Roszkowie na cele świetlicy wiejskiej dla lokalnej społeczności.
- Projekt 11 - Modernizacja budynku dworca kolejowego w Sławie Wielkopolskiej z przeznaczeniem na cele społeczno – kulturalno - edukacyjne.
- Projekt 17 - Modernizacja budynku dworca kolejowego w Skokach z przeznaczeniem na cele społeczno – kulturalno - edukacyjne.
- Projekt 2 0- Centrum Historii Miejskiej w Skokach.

Wśród projektów uzupełniających wymieniono m.in.:

- Projekt 1- Modernizacja obiektu byłej kolejowej wieży ciśnień z przebudową na obiekt noclegowy z turystyczną i rekreacyjną infrastrukturą towarzyszącą.

4.6 Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Miasta i Gminy Skoki.

Plan został opracowany przez Burmistrza Miasta i Gminy Skoki w 2010 r. w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu oraz Szefem Obrony Cywilnej Powiatu Wągrowieckiego, na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25.08.2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212, poz. 2153).

W rozdziałach wstępnych opisowej części planu zaprezentowano: arkusz aktualizacyjny (1); podstawy prawne planu (2); ogólną charakterystykę miasta i gminy Skoki (3); najważniejsze telefony alarmowe i informacyjne (4); organizację systemu łączności, współdziałania, obiegu informacji i alarmowania (5).

W rozdziale 6 planu zaprezentowano charakterystykę zasobów i rozmieszczenia zabytków oraz stopień ich spodziewanego zagrożenia.

Rozdział 7 planu zawierał wykaz zabytków nieruchomych, parków, cmentarzy, stanowisk archeologicznych i pomników znajdujących się na terenie gminy.

W rozdziale 8 wymieniono zabytki nieruchome zawierające ważniejsze elementy podlegające zabezpieczeniu i sposoby zabezpieczeń oraz dane dotyczące realizacji prac. Wśród nich było 6 kościołów w Jabłkowie, Lechlinie, Raczkowie, Rejowcu oraz Skokach oraz Zespół Pałacowo-Parkowy w Skokach.

W rozdziale 9 przedstawiono wnioski z analizy rozmieszczenia i zagrożenia zabytków oraz sposobów ich ochrony w zależności od rodzajów zagrożeń.

Rozdział 10 zawierał wykaz zabytków ruchomych na terenie gminy chronionych w miejscu, podlegających rozśrodkowaniu na terenie miejscowości lub ewakuacji poza miasto i gminę z uwzględnieniem jednostek organizacyjnych. Wśród nich było wymienione wyposażenie ze wszystkich zabytkowych obiektów sakralnych, tj. kościołów w Jabłkowie, Lechlinie, Raczkowie, Rejowcu oraz Skokach.

W kolejnych rozdziałach przedstawiono: sposoby informowania o stratach w zabytkach (11); wzór arkusza zgłaszania strat i szkód w dobrach kultury w razie włamania lub kradzieży (12); zestawienia prac dokumentacyjnych i konserwatorsko- zabezpieczających w razie wystąpienia strat i szkód w zabytkach (13); wykaz z adresami jednostek instytucji, organizacji i rzeczoznawców, przewidzianych do udzielenia pomocy zabytkom w razie zagrożenia.

W drugiej, graficznej części planu, przedstawiono:

- a/ rozmieszczenie zabytków nieruchomych,
- b/ rozmieszczenie jednostek organizacyjnych posiadających zabytki ruchome (z wyróżnieniem jednostek chroniących zabytki na miejscu),
- c/ rodzaje i rejony zagrożeń,
- d/ stanowisko kierowania,
- e/ granice administracyjne gminy Skoki.

5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gmina Skoki będzie dążyła do stosowania szczegółowych zasad ochrony poszczególnych grup zabytków podlegających ochronie konserwatorskiej, występujących na jej terenie.

Dla obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków zaleca się:

- wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, renowacyjne i rewaloryzacyjne przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają postępowania, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- zakaz lokalizacji, wszelkich inwestycji mogących przyczynić się do pogorszenia wyglądu obiektów i zespołów budowlanych, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły, które również mogą silnie ingerować w krajobraz kulturowy oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru otoczenia zabytkowego ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji typu: wiatraki, reklamy wielkoformatowe;
- wszelkie prace sanacyjno-porządkowe i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków, a także wydzielenie działek i lokalizacja nowych obiektów wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi.

Dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków ustala się:

- nakaz zachowania bryły budynku i kształtu dachu;
- w przypadku budynków z elewacjami ceglanymi lub dekoracją architektoniczną zakaz zastosowania zewnętrznego ocieplenia ścian;
- w zakresie wyglądu elewacji zewnętrznych (szczególnie elewacji frontowej) nakaz zachowania lub odtworzenia na podstawie zachowanych elementów bądź ikonografii detalu architektonicznego, także układu i kształtu okien;
- odnośnie kolorystyki elewacji nakaz nawiązywania do historycznych tendencji kolorystycznych występujących na danym terenie;

- zakaz instalowania reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku oraz osie widokowe na obiekty zabytkowe;
- wszelkie prace budowlane, konserwatorsko-restauratorskie mające wpływ na zmianę wyglądu zewnętrznego obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków należy uzgodnić z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

Odnosnie inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się:

- konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej w zakresie usytuowania skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej;
- utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości;
- zachowanie historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni;
- zachowanie proporcji wysokościowych, dotyczących szczególnie lokalizacji dominant wysokościowych mających wpływ na wygląd całego zespołu budowlanego oraz jego fragmentów, ze szczególnym uwzględnieniem osi widokowych na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.

5.1 Podstawowe kierunki działań

Wyznaczenie podstawowych kierunków działań w realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 poprzedzone zostało analizą stopnia realizacji poprzedniego programu, obowiązującego w latach 2018-2021.

5.1.1. Ewidencja i dokumentacja zabytków, w tym stanowisk archeologicznych:

- Sporządzenie kopii kart adresowych obiektów i przekazanie sołtysom w każdym sołectwie jednego egzemplarza kart adresowych z terenów im podległych, w celu systematycznego monitorowania obiektów zabytkowych.
- Integracja gminnej ewidencji zabytków z Systemem Informacji Przestrzennej.
- Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków na obszarze gminy m.in. przy współpracy Urzędu Miasta i Gminy Skoki wraz z Towarzystwem Miłośników Miasta Skoki i Ziemi Skockiej.
- Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w oparciu o weryfikację terenową i badania zasobów archiwalnych, w tym przygotowywanie listy obiektów do

wykreślenia lub ujęcia w ewidencji w porozumieniu z konserwatorem zabytków, zgodnie z przepisami właściwego rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2020 r., poz. 56).

- Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji stanowisk archeologicznych.
- Systematyczna aktualizacja inwentaryzacji zabytkowych obiektów małej architektury (kapliczki, krzyże, pompy, studnie itp.), w tym określanie ich stanu prawnego oraz przygotowywanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów, będących własnością gminy, do rejestru zabytków.

5.1.2. Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i stanowiskami archeologicznymi:

- Opieka i porządkowanie nieczynnych cmentarzy, w tym ich ogrodzenie (w miarę możliwości) i oznakowanie przez umieszczanie tablic informacyjnych, szczególnie najbardziej zaniedbanych (na podstawie bieżącej weryfikacji).
- Opieka nad gminnymi stanowiskami archeologicznymi, w tym szczególnie nad stanowiskiem wpisanym do rejestru zabytków - kompleksem osadniczym w miejscowości Niedźwiedziny (przysiółek Dzwonowo), w skład którego wchodzi późnośredniowieczne miasto lokacyjne, nowożytna wieś (niedźwiedziny stan. 6-AZP 48-29/139), cmentarzysko szkieletowe (niedźwiedziny stan. 24-AZP 48-29/164), nr rej. 460/Wlkp/C z 27.04.2022 (gmina jest właścicielem jednej z działek tj. nr 26, obręb Niedźwiedziny) np. poprzez monitorowanie stanu zachowania, zgłaszanie konserwatorowi zabytków wszelkich zagrożeń dotyczących obiektu.

5.1.3. Odnowa i rewitalizacja zabytków, w tym wsparcie dla ich właścicieli:

- Rewitalizacja terenu przy pałacu w Potrzebanowie, znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków. Gmina na ten cel planuje wydać kwotę ze środków własnych i pozyskanych z zewnątrz.
- Rewitalizacja budynku szkoły w Pawłowie Skockim 5, znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków. Planowane jest przeprowadzenie modernizacji dachu.
- Rewitalizacja Domu nr 11 (siedziba biblioteki) w Rejowcu, znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków. Planowane jest przeprowadzenie termomodernizacji budynku wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej.
- Rewitalizacja zabytkowych budynków dworców kolejowych w Skokach, Sławie Wlkp oraz Roszkowie.
- Wspieranie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych, niebędących własnością gminy.

5.1.4. Ścieżki i szlaki edukacyjno-turystyczne:

- Opracowanie koncepcji ścieżki turystyczno-edukacyjnej na terenie gminy, łączącej najważniejsze obiekty zabytkowe (grodziska, zespoły dworsko- parkowe, folwarczne, zespoły obiektów sakralnych, budynki użyteczności publicznej, obiekty przemysłowe i wybrane budynki mieszkalne), informującej o jej przeszłości i jej korelacja z już istniejącymi szlakami, m. in. Szlakiem kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka i Cysterskim Szlakiem Rowerowym po Północnej Wielkopolsce. Przewiduje się wykonanie tablic informacyjnych, które zostaną umieszczone przy poszczególnych obiektach w porozumieniu z właścicielami nieruchomości.
- Nawiązanie współpracy z właścicielami budynków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępnienia.
- Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów.

5.1.5. Edukacja i promocja zabytków:

- Kontynuacja programu zajęć szkolnych dotyczących ochrony dóbr kultury, historii regionu i opieki nad zabytkami. Kontynuacja organizacji, w ramach zajęć szkolnych, wycieczek krajoobrazowych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie oraz przedstawianie uczniom obiektów zabytkowych.
- Kontynuacja ogólnodostępnych spacerów historycznych informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach m.in. przy współpracy Urzędu Miasta i Gminy Skoki wraz z Towarzystwem Miłośników Miasta Skoki i Ziemi Skockiej.
- Informowanie uczniów za pośrednictwem doradcy zawodowego o możliwości wyboru szkół kształcących w zakresie m.in. renowacji zabytków czy architektury krajoobrazu, umożliwiających w przyszłości podjęcie pracy przy opiece nad zabytkami.

5.1.6. Kontakty z właścicielami obiektów zabytkowych:

- Wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów.
- Ustalenie z właścicielami niektórych obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów publicznych.
- Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.
- Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków.

5.1.7. Nadzór nad gminnymi inwestycjami ziemnymi:

- Nadzór nad potencjalnymi inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę, stanowiącymi zagrożenie dla zabytków archeologicznych – w przypadku takich inwestycji gmina będzie ponosić ze środków własnych koszty nadzorów i prac archeologicznych wynikające z obowiązków inwestorskich. W najbliższych latach planowane są inwestycje związane z: budową dróg w Skokach (ul. Polna, łącznik do drogi wojewódzkiej nr 196) oraz drogi Chociszewo – Rakojady, budową kanalizacji sanitarnej w Sławie Wlkp, w Skokach (ulice: Brzoskwiniowa, Malinowa, Wiśniowa i Czereśniowa) oraz w części miejscowości Potrzeznowo.

5.1.8. Uwzględnianie ochrony zabytków w dokumentach planistycznych:

- Uwzględnianie problematyki ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w szczególności ustanawianie ochrony planem zabytków ujętych w ewidencji, a niewpisanych do rejestru.

5.2 Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
2023	1. Rewitalizacja terenu przy pałacu w Potrzeznowie nad jeziorem Włókna.	budżet gminy (WPF 120 000 zł) + środki do pozyskania z innych źródeł (ok. 80 000 zł)
	2. Sporządzenie kopii kart adresowych obiektów i przekazanie sołtysom w każdym sołectwie jednego egzemplarza kart adresowych z terenów im podległych, w celu systematycznego monitorowania obiektów zabytkowych	budżet gminy
	3. Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
	4. Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
	5.Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i gminnymi stanowiskami archeologicznymi np. poprzez monitorowanie stanu zachowania, zgłaszanie konserwatorowi zabytków wszelkich zagrożeń dotyczących obiektu.	budżet gminy
	6.Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
	7.Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
	8.Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	9.Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
	10.Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2024	1.Rewitalizacja terenu przy pałacu w Potrzebowie nad jeziorem Włókna.	budżet gminy (WPF 200 000 zł) + środki do pozyskania z innych źródeł
	2 Rewitalizacja budynku szkoły w Pawłowie Skockim 5 - przeprowadzenie modernizacji dachu.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	3 Rewitalizacja Domu nr 11 (siedziba biblioteki) w Rejowcu - przeprowadzenie termomodernizacji budynku wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	4. Opracowanie założeń i podjęcie uchwały dot. przyznawania dotacji na prace przy zabytkach.	budżet gminy
	5.Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
	6. Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
	7. Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i gminnymi stanowiskami archeologicznymi np. poprzez monitorowanie stanu zachowania, zgłaszanie konserwatorowi zabytków wszelkich zagrożeń dotyczących obiektu.	budżet gminy
	8. Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
	9. Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
	10. Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	11. Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
	12. Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2025	1. Opracowanie koncepcji ścieżek turystyczno-edukacyjnych na terenie miasta oraz Gminy Skoki, informujących o jej przeszłości i zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	2. Integracja gminnej ewidencji zabytków z Systemem Informacji Przestrzennej.	budżet gminy
	3. Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
	4. Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
	5.Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i gminnymi stanowiskami archeologicznymi np. poprzez monitorowanie stanu zachowania, zgłaszanie konserwatorowi zabytków wszelkich zagrożeń dotyczących obiektu.	budżet gminy
	6.Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
	7.Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
	8.Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł
	9.Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
	10.Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy
2026	1.Systematyczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych.	budżet gminy
	2.Systematyczne zbieranie materiałów źródłowych o historii gminy i poszczególnych obiektów zabytkowych w celu ich szerszej prezentacji na stronach internetowych, w lokalnej prasie oraz na tablicach informacyjnych.	budżet gminy
	3.Opieka nad nieczynnymi cmentarzami i gminnymi stanowiskami archeologicznymi np. poprzez monitorowanie stanu zachowania, zgłaszanie konserwatorowi zabytków wszelkich zagrożeń dotyczących obiektu.	budżet gminy
	4.Systematyczne przeglądy i niezbędne prace budowlane przy zabytkach stanowiących własność gminy.	budżet gminy
	5.Systematyczne wspieranie działań właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie ich utrzymania bądź odnowy, w tym przyznawanie dotacji celowych.	dotacje celowe z budżetu gminy
	6.Organizowanie spacerów historycznych, informujących o przeszłości gminy i jej zabytkach.	budżet gminy + środki do pozyskania z innych źródeł

Rok	Zadanie	Planowane finansowanie
	7.Organizowanie lekcji podejmujących tematykę historii regionu, ochrony dóbr kultury i opieki nad zabytkami.	budżet gminy
	8.Ciągły nadzór nad inwestycjami ziemnymi realizowanymi przez gminę.	budżet gminy

6. INSTRUMENTY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie odbywać się poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę realizacji programu stanowią obowiązujące przepisy prawa i zawarte w nich regulacje dotyczące zagadnień prawno-ekonomicznych i finansów publicznych. Pomoc w realizacji zadań określonych w programie stanowią będą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne – m.in. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami,
- instrumenty finansowe – m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacje, systemy ulg finansowych, nagrody i zachęty dla właścicieli i użytkowników zabytków,
- instrumenty koordynacji – m.in. realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- instrumenty społeczne – m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- instrumenty kontrolne – m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

7. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta i Gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską. Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący na bazie merytorycznych komórek Urzędu Miasta i Gminy, monitorujący niniejszy program poprzez:

- bieżący monitoring (przynajmniej raz do roku) gminnej ewidencji zabytków, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę zawansowania wykorzystywania zasobów zabytków dla rozwoju produktów turystycznych,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków.

Sporządzenie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, uwzględniającą wykonanie zadań przyjętych do realizacji w czteroletnim okresie jego obowiązywania.